

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Katolická teologická fakulta

Václava FAISTAUEOVÁ

**POMOC ČLOVĚKU CESTOU
PSYCHOTERAPIE A CESTOU
MODLITBY ZA VNITŘNÍ
UDRAVENÍ**

Vedoucí diplomové práce: P. Ing. Mgr. Aleš Opatrný, Th. D.

Praha 2006

Děkuji P. Ing. Mgr. Aleši Opatrnému, Th.D., za veškerou pomoc, vedení a doporučení při tvorbě této práce. Rovněž děkuji všem, kteří doprovázeli mé úsilí jakoukoliv pomocí a zvláště pak modlitbou.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a v seznamu literatury uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Praze dne 20. září 2006

.....
podpis

1. ÚVOD

Motto:

„Existují sice nevléčitelné choroby, neexistují ale nevléčitelní lidé.“

Jim McManus

Jako téma své diplomové práce jsem zvolila Pomoc člověku cestou psychoterapie a cestou modlitby za vnitřní uzdravení. Po těchto cestách člověk může i nemusí dojít ke smyslu své bolesti a tak vyjít vstříc svému uzdravení. Obě se dotýkají vnitřního života člověka, který se odehrává často v jeho nejvnitřnějších hlubinách a zasahuje tak celou lidskou bytost. Jedná se o rozsáhlé téma co do šíře i obsahu. V této práci poukazuji na základní pojmy a zabývám se rovněž charakteristikou druhů psychoterapie a metodami, které používají. Vymezuji i základní poznatky o nemoci a uzdravení z pohledu Starého zákona, Nového zákona a Magisteria. Snažila jsem se rovněž popsat proces modlitby za vnitřní uzdravení, její zákonitosti a průběh.

K výběru tématu diplomové práce mě inspirovala šířka i hloubka daného tématu i osobní zájem o tuto problematiku. Toto téma je stále aktuální, protože vnitřní zranění v sobě mají lidé v každé době i v každé společnosti. Dalším důvodem výběru daného tématu bylo i mé vlastní přesvědčení o tom, že všechno napomáhá dobrému, jestliže člověk miluje Boha,¹ i zkušenost, že správně pochopená nemoc je projevem Boží lásky a má svůj smysl.

Hlavním cílem této práce je popsat zákonitosti vnitřního života člověka a seznámit se základními typy psychoterapie a jejich metodami a poznat cíl a účel modlitby za vnitřní uzdravení. Řeším otázku slučitelnosti psychoterapie a víry a pomocí analýzy, získaných

¹ Srov. Řím 8, 28.

informací a literatury popisují současné poznatky z oboru psychoterapie a rovněž procesu modlitby za vnitřní uzdravení. Shrnují jejich přínosy, ale také problémy a některá omezení. První část práce (druhá kapitola) zahrnuje osvětlení problematiky a vymezení pojmů z oboru psychoterapie. Druhá část (třetí kapitola) je zaměřena na nemoc a uzdravení z biblického a teologického pohledu. Třetí část (čtvrtá kapitola) je zaměřena na spirituální stránku a zabývá se vlastní modlitbou za vnitřní uzdravení a její dynamikou. Na konci tohoto celku popisují vztah psychoterapie a víry. Závěr věnuje srovnáním a pastoračním doporučením, která vidím jako vhodná, a stanovují některé priority, které by mohly být základem pro jejich fungování.

Při psaní této práce jsem se snažila vycházet z co nejnovějších poznatků, vytvořit tak základní přehled a postihnout tuto problematiku, protože při péči o lidskou duši a v léčebném procesu je potřeba obojího – psychoterapie i modlitby za vnitřní uzdravení.

2. PSYCHOLOGIE A PSYCHOTERAPIE

2.1 Psychologie

Vztah psychoterapie a psychologie spolu velmi úzce souvisí. Jedna disciplína nemůže v plném smyslu existovat bez druhé, obě se vzájemně ovlivňují, doplňují a prolínají. Obě popisují, hledají i vysvětlují. Obě chápou, nalézají a nově objevují. V centru obou stojí člověk se svojí duší a vnitřním světem.

Předmětem psychologie jako vědecké disciplíny je chování, prožívání, postoje a vlastnosti lidí. Zabývá se jejich osobností a vývojem, krizemi i úsilím vymanit se z těchto krizí a realizovat svou vlastní životní cestu. Vědecká psychologie se tímto předmětem zabývá soustavně, koncepčně a kriticky. Nepodléhá domněnkám, vyhledává důkazy, konfrontuje argumenty a protiargumenty. Jako vědní disciplína vypracovává vlastní potřebný terminologický aparát. Díky tomu může rozvíjet své teorie, ke kterým podává výklad a pomocí kterých popisuje, které interpretuje a předvídá. Také buduje systém vlastních metod a postupů, které umožňují poznání ověřitelné v maximální možné míře a které je kontrolovatelné a objektivní.² Spolupracuje s dalšími obory jako například medicína a filozofie. Psychologie jako taková nemá za svůj hlavní cíl pouze poznávat, ale také doprovázet a pomáhat.

Různé směry současné psychologie, které mají svůj počátek převážně v první polovině 20. století, na tomto poli dominují. Vytvořilo se celkem pět hlavních proudů, které se nejen vzájemně prostupují, ale i obohacují. Jedná se především tyto směry: hlubinná psychologie, nebehaviorismus, kognitivní psychologie, humanistická psychologie a transpersonální psychologie.

Hlubinná psychologie zahrnuje Freudovu klasickou psychoanalýzu, ale i další směry jako Jungovu analytickou psychologii, Adlerovu individuální psychologii nebo Frommovu neopsychoanalýzu. Jejím hlavním znakem je, že hledá hlubší vrstvu působících činitelů, která ovlivňuje, případně ovládá projevy jako např. prožívání, usilování, chování. Jedním

² Srov. Zdeněk HELUS, *Psychologie*, Fortuna, Praha 2003, s. 13.

z těchto činitelů mohou být naše prožitky, které jsme potlačili (E. Fromm 1900 – 1980) nebo archetypy jako prožitkové obsahy vzniklé v průběhu dějin lidstva, které každý jedinec nese v sobě a které se mu v určitých etapách jeho života připomínají (C. G. Jung 1875 – 1961).

Neobehaviorismus klade hlavní důraz na lidské chování, které je ovlivňováno jeho dřívější úspěšností a neúspěšností, ale také hlavně poznávacím zájmem, který se projevuje jako směřování organismu k orientaci v prostředí (E. C. Tolman 1886 – 1959).

Kognitivní psychologie se zabývá vytvářením tzv. vnitřních obrazů vnějšího světa, ve kterém se člověk pohybuje a žije, respektive vnitřního obrazu situací, které člověka obklopují a jejichž účastníkem je. Právě obraz vnějšího světa je důležitým činitelem vnitřního řízení našich aktivit, ale také stability a nestability. Představitelem tohoto směru je G. A. Kelly (1905 – 1966).

Humanistická psychologie se zabývá autentickým sebevyjádřením člověka, zkoumá jeho identitu a seberealizaci. Všechny činnosti, kterých se jedinec účastní je potřeba humanizovat tak, aby měl vždy příležitost projevit vlastní identitu. Důležitou osobností tohoto směru je C. Rodgers (1902).

Předmětem zájmu transpersonální psychologie jsou zejména mimořádné stavy vědomí navozené zejména mystickými praktikami, meditací, různými druhy cvičení, ale též drogami, laboratorně vyvolávanými prožitky, hypnotickým působením, autosugesí apod.³

Psychologie vyjadřuje svůj předmět v hlavních tématech, která nestojí izolovaně vedle sebe, ale tvoří uspořádaný organický celek zahrnující soustavu hlavních disciplín. Nejčastěji jsou za ně považovány tyto oblasti: obecná psychologie, vývojová psychologie, sociální psychologie a patopsychologie.

Obecná psychologie řeší otázky předmětu psychologie. Vytváří strategie výzkumu a hledá a popisuje výzkumné metody. Zabývá se poznávacími procesy člověka, dynamikou

³ Srov. Zdeněk HELUS, *Psychologie*, Fortuna, Praha 2003, s. 19 – 22.

citového života, problematikou zaměřenosti a usilování, analýzou činností, jimiž se člověk přizpůsobuje svému okolí, vědomou autoregulací člověka a v poslední řadě problematikou osobnosti.

Vývojová psychologie pojímá psychický vývoj člověka, zabývá se činiteli ovlivňujícími tento vývoj, charakterizuje různá období vývoje člověka a analyzuje změny, kterými se vyznačují stránky lidské psychiky.

Sociální psychologie vstupuje do forem a mechanismů začleňování lidí do interpersonálních vztahů, skupin ve společnosti a společenských institucí. Řeší ovlivňování a prosazení člověka v nich. Rovněž se zabývá socializací jednotlivce, druhy interakcí, komunikací, popisuje a rozebírá sociální skupiny a místo člověka v nich.

Patopsychologie řeší otázky vzniku a vývoje psychických poruch, zabývá se problematikou činitelů, které je vyvolávají a ovlivňují a terapeutických metod, které je odstraňují. Rovněž klasifikuje a popisuje psychické poruchy a stavy.⁴

2.2 Psychoterapie

2.2.1 Psychoterapie jako obor a činnost

Psychoterapie je vědní disciplína, empirická a aplikovaná věda. Poněvadž zasahuje do různých oblastí medicíny a psychologie, jedná se o obor interdisciplinární. Zabývá se teorií, metodami a výzkumem na straně jedné a aplikací jednotlivých druhů poruch na straně druhé. Jako empirická věda se opírá o získané poznatky, které zobecňuje, a jako aplikovaná věda tyto poznatky využívá v praxi. Současná psychoterapie nemá jednotnou, obecně přijímanou teorii, ale zahrnuje deset základních uznávaných přístupů. Jedná se o tyto přístupy: hlubinná psychoterapie, dynamická a interpersonální psychoterapie, Rogersovská psychoterapie, behaviorální psychoterapie, kognitivní psychoterapie (zahrnuje terapii racionálně – emoční, kognitivní a kognitivně – behaviorální), komunikační psychoterapie, gestalt terapie, existenciální a humanistická psychoterapie (zahrnuje daseinsanalýzu, logoterapii a humanistickou psychoterapii), jiné přístupy

⁴ Srov. Zdeněk HELUS, *Psychologie*, Fortuna, Praha 2003, s. 23 – 25.

(zahrnují psychoterapii transpersonální, procesorientovanou, satiterrapii a bioenergetiku, terapii realitou a pozitivní psychoterapii) a eklektická a interaktivní pojetí (zahrnují společné faktory v různých směrech, alternativní cesty k uzdravení, integrovanou psychoterapii a multimodální terapii).⁵ Jednotlivé přístupy mají vlastní teorii, popis vývoje poruch, obsah a proces terapie, stejně tak i metody, techniky a výcvikové programy, které vycházejí z příslušné metody.

Z hlediska etymologie výraz psychoterapie pochází z řečtiny a je složen ze dvou slov: psýché a therapón. Psýché znamenala duši ve významu životní síly, která má zdroj v sobě samé. V nejstarším významu znamenala synonymum života a tak vyjadřovala vztah k životu vůbec. V dnešním pojetí duše vyjadřuje lidskou subjektivitu a její projevy (např. prožívání, vědomí, ...). Touto oblastí se zabývá psychologie. Therapón byl služebníkem průvodcem či opatrovníkem bohů. Sloveso therapeuó pak znamená sloužit, pečovat o někoho i léčit. Dnes terapií rozumíme léčbu, vědecké postupy, které mají vést k uzdravení, a terapeut je odborníkem v této činnosti. Z vědních oborů se terapií zabývá nejvíce medicína. V případě psychoterapie mají k sobě oba vědní obory velmi blízko. Třetím zdrojem psychoterapie je filozofie, která ukazuje hranice lidského poznávání a pomocí etiky vymezuje, co je žádoucí a nežádoucí.⁶ Vymětal definuje psychoterapii jako léčbu (sekundární prevenci), ale také profylaxi (primární prevenci) a rehabilitaci (terciární prevenci) poruch zdraví, která se uskutečňuje výhradně psychologickými prostředky komunikační a vztahové povahy, a probíhá jako vědomá, záměrná, strukturovaná a vědecky podložená interakce mezi terapeutem a pacientem.⁷

Psychoterapie je léčebná činnost, řízený proces, záměrné ovlivňování nebo také soubor metod. Rozdíly, kterými se odlišuje od ostatních činností, jsou patrné v několika ohledech, a to: čím a na co působí, čeho má dosáhnout, co se při ní děje a kdo působí. Podle Kratochvíla lze sestavit její definici, a to tak, že: psychoterapie je léčebné působení psychologickými prostředky na nemoc, poruchu nebo anomálii, které má odstranit nebo zmírnit potíže a podle možností odstranit jejich příčiny, čímž dochází ke změnám

⁵ Srov. Stanislav KRATOCHVÍL, *Základy psychoterapie*, Portál, Praha 2002, s. 19.

⁶ Srov. Jan VYMĚTAL a kol., Jan VYMĚTAL, *Vymezení obecné psychoterapie*, in: *Obecná psychoterapie*, Grada Publishing, Praha 2004, s. 19 – 20.

⁷ Srov. tamtéž, s. 20.

v prožívání a chování pacienta, a které je prováděno kvalifikovanou osobou.⁸ „Kromě formálního vzdělání, znalostí a dovedností, je pro provádění psychoterapie nezbytný základní etický přístup a jsou potřebné určité osobnostní vlastnosti, které se u jednotlivých přístupů a metod poněkud liší.“⁹ Hlavní činností psychoterapie je tedy napomáhat harmonickému rozvoji osobnosti.

Podle Bruchové lze toho dosáhnout tak, že u každé formy psychoterapie dochází současně i postupně k několika procesům. Jedná se především o:

- naslouchání, které může v pacientovi vyvolat pocit, že mu někdo naslouchá, vnímá ho a chápe;
- přeformulování toho, co terapeut vyslechl ve snaze podniknout první kroky vedoucí k pomoci vyjasňováním a uvolňování základních problémů pacienta;
- předkládání alternativ vedoucích k samostatnému jednání pacienta, kdy se vymaní ze svých úzkostí.

Toto platí pro krátkodobé i dlouhodobé terapie, ať už dochází k jejich praktikování jakoukoliv formou.¹⁰

Psychoterapií je ve své podstatě také studium o nesnázích a deformacích pacientů, kteří během svého vývoje byli vystaveni matoucím a zraňujícím vztahům, jež byly často vypočítavé, chladné, odmítavé a neupřímné a mohly je zanechat bez důvěry v jakoukoliv úspěšnost lidských vztah.¹¹ Úspěšná psychoterapie však životní problémy neodstraní, ale činí člověka schopnějším a jistějším se s nimi vypořádat.

2.2.2 Druhy psychoterapie

Psychoterapii lze dělit z několika pohledů. Jedním z nich je podle Kratochvíla¹² dělení dichotomické, které zabírá polaritu nebo kontrastní možnosti přístupu. Jedná se o tyto pohledy:

- psychoterapie direktivní a nedirektivní;

⁸ Srov. Stanislav KRATOCHVÍL, *Základy psychoterapie*, Portál, Praha 2002, s. 12 – 13.

⁹ Tamtéž, s. 14.

¹⁰ Srov. Hilde BRUCHOVÁ, *Základy psychoterapie*, Triton, Praha 1997, s. 9.

¹¹ Srov. tamtéž, s. 88.

¹² Srov. Stanislav KRATOCHVÍL, *Základy psychoterapie*, Portál, Praha 2002, s. 15 – 16.

- psychoterapie symptomatická a kauzální;
- psychoterapie podpůrná a rekonstrukční;
- psychoterapie odkrývající a zakrývající;
- psychoterapie náhledová a akční.

V psychoterapii direktivní terapeut působí přímo na pacientovo myšlení a chování, udílí mu příkazy a rady, požaduje splnění určitých úkolů, používá bdělé nebo hypnotické sugesce. V psychoterapii nedirektivní terapeut svým katalyktickým a neutrálním postojem povzbuzuje pacienta k jeho vyjádření slovem, emocí nebo činem. Neudílí rady ani direktiva.

Psychoterapie symptomatická se zaměřuje na příznak choroby, naproti tomu psychoterapie kauzální se zabývá zjištěním a odstraněním příčiny.

Psychoterapie podpůrná se snaží poskytnout porozumění, podporu a pomoc osobnosti takové, jaká je. Pozitivními přístupy podtrhuje její dobré rysy, vede k pozitivnímu způsobu myšlení, učí důvěřovat ve vlastní síly a napomáhá při řešení a zvládnání životních situací. Psychoterapie rekonstrukční se zabývá přestavbou osobnosti. Analyzuje její utváření, zasahuje do postojů, motivací a hodnot.

Psychoterapie odkrývající odhaluje z nevědomí vytěsněné informace a vede k jejich uvědomění. Psychoterapie zakrývající zabírá všechny ostatní méně hodnotné formy psychoterapie.

Psychoterapie náhledová vede k objasnění a porozumění. Psychoterapie akční řeší zvládnání problémů a nácvik k nim příslušných dovedností.

Další dělení podle Kratochvíla je podle kategorií.¹³ To vždy zahrnuje tři i více podskupin. Jedná se o tyto kategorie:

- podle zaměření na jednotlivce;
- podle příslušnosti k základním směrům psychoterapie;

¹³ Srov. Stanislav KRATOCHVÍL, *Základy psychoterapie*, Portál, Praha 2002, s. 16.

- podle hlediska požadavků na kvalifikaci psychoterapeuta;
- podle předpokládaných účinných faktorů.

Podle zaměření na jednotlivce se psychoterapie rozlišuje dále na individuální, dále pak hromadnou, kdy terapeut působí na více pacientů současně, a na skupinovou, kdy využívá dynamiku vztahů cíleně vytvoření skupiny.

Podle příslušnosti k základním směrům dělí psychoterapii na tři odlišné orientace. Dynamická se zabývá vlivem minulých prožitků a nevědomých procesů na aktuální problémy. Kognitivně – behaviorální se snaží zvládat současné problémy nácvikem praktických situací žádoucím jednáním a myšlením. Humanistická se zabývá naplňováním smyslu života.

Z hlediska požadavků na kvalifikaci psychoterapeuta rozlišuje tři stupně.¹⁴

- psychoterapie podpůrná vykonávaná každým lékařem nebo psychologem;
- psychoterapie odborná vykonávaná psychologem se závěrečnou zkouškou z postgraduální specializační přípravy pro práci ve zdravotnictví, psychiatrem s atestací s psychiatrie a lékařem jiného oboru se speciální zkouškou v akreditovaném školicím zařízení;
- psychoterapie systematická vyžadující speciální vzdělávání, výcvik, supervizi a kvalifikační zkoušku.

Podle předpokládaných účinných faktorů a používaných metod lze psychoterapii dále dělit na psychoterapii racionální, sugestivní, emfatickou, abreaktivní, tréninkovou, psychoanalytickou a interpersonální.

2.2.3 Cíle psychoterapie

Podle Kratochvíla existuje dvojí odlišné vyjádření cílů psychoterapie.¹⁵ Prvním cílem psychoterapie je odstranění chorobných příznaků. Úkolem terapeuta je zbavit pacienta

¹⁴ Tuto klasifikaci navrhla česká Společnost pro psychoterapii a rodinnou psychoterapii jako podklad pro revizi Seznamu zdravotních výkonů.

¹⁵ Srov. Jaroslav KRATOCHVÍL, *Základy psychoterapie*, Portál, Praha 2002, s. 17 – 18.

těchto příznaků symptomatickou nebo kauzální terapií. Dochází tak k obnovení některých schopností (pracovní, prožitku, kontaktu, naděje, radosti ze života apod.). Po vymizení symptomů je dosaženo účelu terapie. Druhým cíle psychoterapie je reedukce, resocializace, reorganizace, restrukturalizace, rozvoj či integrace osobnosti pacienta. Terapií dochází ke korelaci správných postojů, adaptace a návyků pacienta a rovněž k získání správného směru životního poslání. Hodnotícím měřítkem je dosažený stupeň osobnostních změn, ne změny v symptomatice.

Obecně se dá říci, že „příčina nemusí být nutně v osobnostní struktuře a poruše interpersonálních vztahů. Symptom může být např. vyvolán jednorázově proběhlým psychotraumatem, nadále již nepůsobícím (při požáru, přírodní katastrofě, dopravní nehodě, znásilnění, úmrtí milovaného člověka) nebo vytvořen a zafixován jako patologický návyk.“¹⁶

Podle Hanušové jsou cíle psychoterapie odlišné a závisí podle způsobu jejího použití, podle různých terapeutických přístupů a škol. Cíle psychoterapie lze vidět ve změnách a v osobnosti organismu, chování a sociálních vztazích pacienta, přičemž tyto změny jsou předem stanoveny a v procesu terapie dosahovány psychologickými prostředky. Cíle terapie se dají posoudit ze tří různých hledisek, kterými jsou: oblast působení terapie, forma psychoterapie, hledisko psychoterapeutických přístupů.¹⁷

- hledisko oblasti působení terapie (jedná se o: osobnostní změny pacienta podmíněné jeho sebepoznáním, psychofyzilogické stavy, odstranění nebo zmírnění psychopatologických symptomů, podporu v dočasně krizové situaci, adaptaci na nové podmínky, změnu chování a sociální vztahy);
- hledisko různých forem psychoterapie (různé cíle bude mít individuální a skupinová terapie i léčebné společenství);
- hledisko jednotlivých psychoterapeutických přístupů (jiné cíle má psychoanalýza, jiné behaviorální směry, humanistické směry).

Další cíle lze rovněž vymežit na předběžné a definitivní, vedlejší a hlavní, optimální a minimální, průběžné a konečné, definované terapeutem a definované pacientem.

¹⁶ Jaroslav KRATOCHVÍL, *Základy psychoterapie*, Portál, Praha 2002, s. 17.

¹⁷ Srov. Jan VYMĚTAL a kol., Ingrid HANUŠOVÁ, *Indikace a cíle psychoterapie*, in: *Obecná psychoterapie*, Grada Publishing, Praha 2004, s. 42 – 46.

Podle Bruchové je cílem psychoterapie setkání, kde je jasně dán smysl – totiž dospět k něčemu, co bude mít pro pacienta pozitivní hodnotu a co pro něj bude konstruktivně využitelné.¹⁸

2.2.4 Formy psychoterapie

Hlavní formální aspekty, podle kterých lze formy psychoterapie rozdělit, je hledisko prostředí, v němž se léčba uskutečňuje, a hledisko objektu, a to zda se jedná o terapii jednotlivce či nějakého systému.¹⁹

2.2.4.1 Formy psychoterapie z hlediska prostředí

Z hlediska prostředí, ve kterém psychoterapie probíhá, lze hovořit o ambulanci psychoterapii a o léčbě při hospitalizaci. Ambulantní formy léčby se využívá všude tam, kde je to umožněno podmínkami a pacient tak může zůstat v kontaktu se svým přirozeným prostředím. Další formou psychoterapie je hospitalizace nemocného a má své opodstatnění. Pacient je tak hospitalizován na psychiatrickém oddělení a absolvuje psychoterapii nebo je hospitalizován na psychoterapeutickém oddělení, jestliže není jiná léčba možná. Zvláštní částí této formy psychoterapie jsou denní stacionáře, ve kterých pacient absolvuje psychoterapii a přitom bydlí doma.

2.2.4.2 Formy psychoterapie z hlediska jejího objektu

Psychoterapii z hlediska jejího objektu lze vymežit na to, zda se jedná o terapii jednotlivce či nějakého systému. Vhodná je kombinace obojího. Léčba jednotlivce může probíhat formou: individuální terapie, skupinové terapie nebo terapie v rámci léčebného společenství.

Individuální terapie je forma terapie, při níž se setkává pouze pacient a terapeut. Je zpravidla volena tam, kde není přímá souvislost mezi pacientovým stavem a jeho rodinnou situací a dále tehdy, přeje-li si to pacient nebo odmítá-li rodina spolupracovat. Při této

¹⁸ Srov. Hilde BRUCHOVÁ, *Základy psychoterapie*, Triton, Praha 1997, s. 14.

¹⁹ Srov. Jan VYMĚTAL a kol., Vladimír VAVRDA, *Formy a prostředky psychoterapie*, in: *Obecná psychoterapie*, Grada Publishing, Praha 2004, s. 65 – 73.

terapii sedí pacient a terapeut k sobě tváří v tvář pod úhlem asi 90° nebo je možné, aby pacient ležel.

Skupinová terapie se vztahuje k léčbě určitého počtu pacientů, kteří se setkávají za účelem terapie a kde jsou léčeni jako samostatní jedinci. Jedná se tak o terapii ve skupině. Nebo může jít o terapii skupiny, pokud je cílem terapeuta podporovat a rozvíjet spolupráci a komunikaci ve skupině. Zde je důležité porozumět vlivům, které určují dění ve skupině i to, jak se jedinec podílí na komunikaci v ní. Při této terapii sedí pacienti a terapeut(é) v kruhu. Tyto skupiny mohou být otevřené či uzavřené. Setkání může být interakční, tematické a biografické.

V léčebném společenství jde především o léčbu pacientů se závažnějšími těžkostmi, zejména poruchy osobnosti. S léčebným společenstvím bývá často spojen pojem komunita.

V terapii systému je v popředí určitý systém, který tvoří např. rodina, školní třída apod. Vzhledem k tomu, že nejčastěji tento systém tvoří rodina, nazývá se rovněž rodinnou terapií. V této terapii je kladen důraz ne na jednotlivce, ale na celek. Vychází se z předpokladu, že potíže jedince souvisí s dynamickou celého systému a projevy jedince tak manifestují narušené vztahy v systému. Cílem této terapie je dosažení systémových změn.

2.2.5 Prostředky psychoterapie

Jako prostředky psychoterapie lze chápat psychoterapeutický vztah, uspořádání situace v terapii, rozhovor, imaginaci, učení, relaxaci, sugesci, na tělo zaměřené postupy a expresivní postupy. Prostředky pak lze dělit dále na verbální (rozhovor, sugesce) a neverbální (imaginace, relaxace, uspořádání terapeutické situace apod.). Základním psychoterapeutickým prostředkem je rozhovor, který je neodmyslitelnou součástí každé terapie.²⁰

²⁰ Srov. Jan VYMĚTAL a kol., Vladimír VAVRDA, *Formy a prostředky psychoterapie*, in: *Obecná psychoterapie*, Grada Publishing, Praha 2004, s. 73 – 87.

2.2.6 Metody psychoterapie

Metody psychoterapie lze rozdělit podle principů, ze kterých vycházejí a podle účinných faktorů, na kterých stavějí, dále na metody podle druhů psychoterapie (racionální, sugestivní, emfatické, abreaktivní, tréninkové, psychoanalytické a interpersonální).²¹

2.2.6.1 Racionální psychoterapie

Racionální psychoterapie se obrací k logickému myšlení pacienta. Působí na jeho rozum, soudnost a kritičnost. K jejím formám lze zařadit: explikaci nebo klasifikaci (jedná se o výklad a objasnění podstaty onemocnění, příčiny vzniku, souvislosti a zásady duševní hygieny), perzuaci (jedná se o přesvědčování spojení s výkladem), reorientaci (jedná se o snahu o dosažení změn pacientových názorů, postojů, životních hodnot) a psychagogiku (jde o vedení, učení a usměrňování pacienta). Základem jsou metodické pohovory v bdělém stavu. Tematika, která může tvořit náplň racionální psychoterapie v individuální či terapii systému, je například: výklad onemocnění, výklad duševní hygieny (životní zaměření, zásady životosprávy, zásady jednání s lidmi), výklad postupu vůči některým symptomům.²²

2.2.6.2 Sugestivní a hypnotická psychoterapie

Sugestivní psychoterapie se snaží nepůsobit na logické myšlení pacienta, ale snaží se jej obejít. Využívá autority terapeuta a přesvědčivosti jeho tvrzení. Rovněž záleží na sugestibilitě pacienta a jeho vnímavosti k sugescím. V bdělém stavu mají takové postupy pomocný charakter. Současně se tento způsob využívá při podávání léků a provádění různých léčebných postupů (placebová reakce). K systematickému léčebnému zadávání sugescí se využívá předběžného navození hypnotického stavu, který vnímavost na sugesci zvyšuje.

Hypnóza je dočasně změněný psychický stav pacienta charakterizovaný zvýšením sugestibility nebo vztahem závislosti hypnotizovaného na hypnotizérovi nebo změněného

²¹ Srov. Jaroslav KRATOCHVÍL, *Psychoterapie, směry, metody, výzkum*, Avicenum, Praha 1987, s. 76.

²² Srov. tamtéž, s. 76 – 85.

stavu vědomí. Tyto změny pak umožňují dosáhnout u hypnotizované osoby přijetí sugesce a prožívání změn vnímání, úsudku, emocí, jako kdyby v dané chvíli odpovídaly skutečnosti. Hypnóza může mít různou délku: lehkou, střední a hlubokou.²³

2.2.6.3 Empatická a abreaktivní psychoterapie

Empatická psychoterapie se uskutečňuje formou nedirektivních rozhovorů terapeuta s pacientem, kdy se terapeut vcítuje do pacienta a pomáhá mu tak co nejlépe vyjádřit pocity. Terapeut neposkytuje rady ani interpretace, ale spíše udržuje v chodu proces pacientova sebehodnocení a sebezkoumání a dává mu tak pocítit, že dokáže vyjádřit, co pacient cítí.

Abreaktivní psychoterapie se zaměřuje na intenzivní vyjádření a projevení negativních emocí, zvláště ty, které byly blokovány, potlačeny či nevybity. Jde o znovuproběhnutí negativních emocí s odpovídajícím emočním doprovodem, kdy se počítá s očištným působením tohoto prožitku. Používá se k tomu záměrného podněcování, fantazie, relaxace, hypnózy nebo i farmakologicky navozených psychických stavů, které způsobují sníženou sebekontrolu a podporují tak emoční prožívání nebo verbální vyjádření.²⁴

2.2.6.4 Tréninková psychoterapie

Tréninková psychoterapie zahrnuje metody, jejichž hlavním terapeutickým principem je opakování a učení, tedy metody využívající plánovité soustavné postupné zvyšování nároků. Jimi se pacient odnaučuje nebo nacvičuje žádoucí chování. Tato psychoterapie používá postupy:

- pozitivní nácvik (používá se při fobiích, obsesích, řečových neurózách a koordinačních křečích);
- nácvik sebeprosazení (vyjádření vlastních pocitů, zahajování, udržování a ukončování rozhovoru, mluvení před více lidmi, požádání o laskavost, prosazování oprávněného požadavku, odmítání);

²³ Srov. Jaroslav KRATOCHVÍL, *Psychoterapie, směry, metody, výzkum*, Avicenum, Praha 1987, s. 85 - 111.

²⁴ Srov. tamtéž, s. 112 - 117.

- averzivní terapie (tato terapie používá pro odstranění nežádoucí aktivity spojení s nepříjemným podnětem, což naráží na problematiku etického hlediska);
- negativní nácvik a metody přesycení;
- relaxační trénink (autogenní trénink);
- systematická desenzibilizace (je vhodná pro léčení fobií, které se po navození hluboké relaxace tlumí záměrným a opakovaným vyvoláváním představ situací a podnětů, které vyvolávají strach);
- nápodoba (pozorování modelového chování, fixování role, zastavení nežádoucích myšlenek, pozitivní komunikace).²⁵

2.2.6.5 Psychoanalytická psychoterapie

Při interpersonální terapii se využívá technika volných asociací, interpretace a analýzy odporu, interpretace snů, analýza odporu, přenosu a přenosové neurózy. Podmínkou je určitá dostačující intelektuální úroveň pacienta. Užití klasické psychoanalýzy je často omezováno časovými i finančními důvody.²⁶

2.2.6.6 Interpersonální psychoterapie

Interpersonální psychoterapie věnuje pozornost současným interpersonálním vztahům pacienta jako zdroji potíží. Snaží se objevit a pochopit souvislosti mezi symptomy a interpersonálními vztahy s následným poznáním, jak se podílí na těchto vztazích a jaké vyvolává odvetné reakce. Tato terapie se rovněž zabývá nevhodně zpracovanými zážitky z minulosti. Jako metody používá náhled, korektivní emoční zkušenost, využívá skupinovou dynamiku, psychodrama, psychogymnastiku a využívá rovněž terapeutické komunity.²⁷

²⁵ Srov. Jaroslav KRATOCHVÍL, *Psychoterapie, směry, metody, výzkum*, Avicenum, Praha 1987, s. 117 – 142.

²⁶ Srov. tamtéž, s. 142 - 149.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 149 – 165.

2.3 Psychoterapeut

Psychoterapeutická profese je profesí na celý život. Stát se úspěšným psychoterapeutem znamená poznat do hloubky složitost lidské bytosti, což představuje takřka jedinou cestu k této roli. Problémy, s nimiž se pacienti na terapeuta obracejí, jsou různé. Přes bezmoc, strach až vnitřní přesvědčení, že nejsou schopni zvládat a změnit věci ve svém životě. Očekávají, že terapie jejich problémy vyřeší a učiní je šťastnými nebo alespoň odstraní příčinu jejich nespokojenosti. Málokdo si ale uvědomí, že toto je pouze vedlejší účinek. V moci terapeuta není učinit lidi šťastnými, ale může jim pomoci, aby dokázali své problémy vidět v reálném světle a tak je posuzovat, naučit se adekvátně reagovat a tak se zbavit nepříjemných pocitů, které situaci doprovází. Obtíže a problémy, které narušují průběh léčby, představují podle mínění terapeutů předem utvořené představy a přesvědčení získané předchozí výukou nebo četbou a jejich nevhodnou aplikací, která zabraňuje terapeutovi nestranně posoudit pacientovy problémy.²⁸

Psychoterapeutická práce a profese psychoterapeuta vyžaduje ke kvalifikovanému vykonávání této služby splnění několika podmínek. Jedná se především o absolvování úplného psychoterapeutického vzdělání, které obsahuje teoretické vzdělání, sebezkušenostní psychoterapeutický výcvik (5 let) a supervizi (práce pod vedením k tomu určeného psychoterapeuta). K samostatnému vykonávání profese psychoterapeuta je nutné mít kromě psychoterapeutického vzdělání i vzdělání vysokoškolské v některé pomáhající profesi (medicína, psychologie, sociální práce apod.). Lidé, kteří mají psychoterapeutické vzdělání a nemají předchozí předepsané vzdělání v pomáhající profesi, se mohou uplatnit jako laičtí terapeuti, ale nemohou tuto práci vykonávat samostatně.²⁹

Při každém terapeutickém procesu vzniká nevyhnutelně vztah terapeut – pacient. Pacienti často ve své touze po pomoci obdařují terapeuta schopností porozumění a profesionalitou. Terapeut by tak měl být motivován přáním prospět pacientovi, porozumět mu a poskytnout mu příležitost moci se svobodně vyjádřit.

²⁸ Srov. Hilde BRUCHOVÁ, *Základy psychoterapie*, Triton, Praha 1997, s. 7 – 9.

²⁹ Srov. www.viap.cz, čteno dne 14. srpna 2006.

2.3.1 Psychoterapeutický rozhovor

Rozhovor je nejběžnější formou komunikace v psychoterapii, i když terapeutický proces nemá jen verbální podobu. Ve středu každé psychoterapie je dialog mezi terapeutem a pacientem, který má svá konverzační pravidla (započetí a ukončení konverzace, úcta, zdvořilost, ...). Terapeut by se měl vždy zřetelně představit, zeptat se na jméno pacienta i na to, jak si přeje být osloven, seznámit se s podmínkami, ve kterých pacient žije a okolnostmi, které ho přiměly vyhledat terapeutovu péči. Délka sezení by se měla řídit potřebami pacienta, ale celkový čas by měl mít terapeut pod kontrolou. Optimální je čtyřicet pět až šedesát minut. Absence nebo opoždění by se měly žádat objasnění, protože někdy nepřímě vyjadřují pacientův postoj k terapii (zdráhavost, pocit ublíženosti, vztek). Požadavek dochvilnosti platí samozřejmě i pro terapeuta. V každém případě je to oboustranný postoj zdvořilosti a úcty ke druhému. Otázkou zůstává výše honoráře. Určit jeho rozumnou a spravedlivou výši vyžaduje znalost pacientovy životní úrovně, jeho postoje k penězům a smyslu pro odpovědnost. Honorář by měl být tak vysoký, aby si pacient dokázal uvědomit význam terapie a by tento výdaj pro něj znamenal i určitou oběť. V každém případě by měl být honorář přiměřený.³⁰ Samotná návštěva terapeuta často znamená pro pacienta něco ostudného nebo trapného, protože mnozí se tak úspěšně drží neoprávněných předsudků. Zde platí zásada: nakolik se pacient otevře a nakolik přijme terapeuta jako někoho, kdo mu chce pomoci, natolik mu bude terapeut schopen pomoci řešit jeho situaci.

Terapeut by měl pacienta při rozhovoru vést tak, aby měl pacient jistotu, že všechna svá rozhodnutí provádí pod vedením terapeuta racionálně, aby neutíkal od současných problémů do problémů nových, které by jen byly novou verzí těch starých. Pacient by měl být veden k tomu, že terapie je ve své podstatě proces, ve kterém musí aktivně usilovat o sebepochopení. Záleží tedy i na terapeutovi, aby pacienta k tomuto přijetí vedl, aby si uvědomil, že je schopen a má se stát aktivním účastníkem terapeutického procesu. Příčinou pacientova pasivního postoje může být skutečnost, že je ovlivněn tím, co o terapii slyšel nebo četl nebo měl již s léčbou nějaké předchozí zkušenosti. Terapeut tak při terapeutickém procesu vychází ze stavu věci zjištěné z velké části rozhovorem. Někteří pacienti se však mohou snažit, aby některá fakta nevyšla najevo, aby je překroutili,

³⁰ Srov. Hilde BRUCHOVÁ, *Základy psychoterapie*, Triton, Praha 1997, s. 15 – 21.

případně změnili. Často se jedná o nevědomý postoj, ale o výsledek celoživotních naučených procesů, které vstupují do terapeutického vztahu.³¹ Terapeut by měl být schopen tyto verbální či neverbální projevy rozkódovat a dále zpracovat. Určitou výhodou modlitby za vnitřní uzdravení oproti psychoterapii je v tom, že Duch svatý se svojí mocí uzdravit vstupuje i do situací, které nebyly vysloveny (tedy popsány nahlas slovem ať už z jakéhokoliv důvodu). Z toho jasně vyplývá, že psychoterapeut nemůže vést terapeutický proces do nevysloveného či pojmenovaného, protože z podstaty své práce pracuje s informací (skutečností), tedy s něčím, co evidentně je. Kromě vedení terapeutického rozhovoru je důležitým prvkem i terapeutova paměť a asociace.³²

Při vedení terapeutického pohovoru by se měl terapeut vyvarovat používání takových termínů, aby nepůsobil na pacienta zbytečně vševědoucne nebo neomylně a tím byt' v dobré víře nenarušoval terapeutický vztah. I terapeutický vztah musí být definován, aby nevznikalo intenzivní pouto a taktně tomu zabraňovat. Každý terapeut si však musí vytvořit vlastní styl, kterým se bude vyjadřovat.³³ Například pacienti, kteří vyrůstali v citově vyprahlých podmínkách, mohou postrádat základní orientaci ve svých pocitech a nemusí být schopni toto sdělit na verbální úrovni. Terapeut by měl pacientovi pomoci uspořádat si pojmy i slovní zásobu, aby byl schopen sdělit to, co je potřebné, aby původní pacientovy výrazy nezkreslily skutečný smysl stavu věci.

Mělo být samozřejmým, že psychoterapie, která probíhá jako setkání dvou osob (pacienta a terapeuta), probíhá na základě vztahu, který je důvěrný. Vše, co bylo a je řečeno, je ryze soukromé povahy. Vynesení jakékoliv informace mimo rámec rozhovoru znamená nejen ztrátu důvěry, ale často i hluboká vnitřní zranění. Od terapeuta se rovněž vyžaduje, aby měl schopnost naslouchat, aniž by dovolil, aby jeho osobní problémy, frustrace, předsudky, předpojatost dokázaly ovlivnit spravedlnost, pevnost, upřímnost a hlavně profesionalitu v jeho přístupu k pacientovi.

Má-li být terapeut i terapie úspěšná, musí umět nejprve řešit své vlastní konflikty a nedopustit, aby zasahovaly do terapie. Přes to přese všechno musí mít víru v to, co dělá. Díky vlastní pozitivní zkušenosti jako aktivního účastníka v řešení vlastních problémů se

³¹ Srov. Hilde BRUCHOVÁ, *Základy psychoterapie*, Triton, Praha 1997, s. 53 – 55.

³² Srov. tamtéž, s. 90 - 91.

³³ Srov. tamtéž, s. 72 - 80.

učí zeslabovat problémy druhých a tak se neustále přesvědčovat, že konflikty a pocity mohou být redukovány.

2.3.2 Psychoterapeutický vztah

Psychoterapeutický vztah je druh osobního vztahu mezi pacientem a terapeutem vznikající při terapeutickém procesu a je jedním z nejvýznamnějších prostředků psychoterapie. Tento vztah je vzájemný a meziosobní, je tvořen souborem psychických obsahů (postoje, představy, potřeby, očekávání ...), jednoduchých subjektů ve vztahu a dynamikou. Dynamika představuje vzájemné působení a vývoj psychických obsahů, které se pojí ke druhému subjektu a děje se tak řadou interakcí. Otevřenost v tomto vztahu umožňuje schopnost připustit nové zkušenosti s druhým. Vnější prvek vztahu představuje vnější chování. Vztah ke druhému se vyjadřuje chováním.

Výrazným faktorem, který má vliv na celý psychoterapeutický vztah, je terapeutova schopnost empatie. Psychoterapeut by měl být člověkem, který stojí na straně pacienta, což neznamená, aby potlačoval své negativní pocity vůči němu. Jeho úkolem je porozumět těmto pocitům a rozlišit pozitivní přínos pro psychoterapii. Psychoterapeut by měl být rovněž schopen dívat se očima pacienta. Pocit bezpečí v tomto vztahu je dán několika faktory: pocitem důvěry, pocitem oddělenosti, životními zkušenostmi a oporou v chování druhé strany.

Dalším významným prvkem psychoterapeutického vztahu je konzistence. Pacient od terapeuta potřebuje, aby vztah v průběhu terapie byl stabilní. Pro každého terapeuta je důležité si uvědomit, že tlak jeho autority dokáže přimět pacienta k tomu, že by udělal věci, kterých by se za jiných okolností nedopustil a kterými může dokonce i trpět.³⁴

³⁴ Srov. Jan VYMĚTAL a kol., Vladimír VAVRDA, *Psychoterapeutický vztah a psychoterapeutický proces*, in: *Obecná psychoterapie*, Grada Publishing, Praha 2004, s. 91 – 106.

3. NEMOC A UZDRAVENÍ

3.1 Lidská nemoc a její význam v tajemství spásy

Nemoci a bolesti člověka vždy patřily mezi jeho největší obtíže, které trápily nejen jeho svědomí. Křesťané podporovaní světlem víry dokáží pochopit tajemství bolesti a snášet ho. I když nemoc souvisí se stavem člověka, který žije ve hříchu, nemůže být považována za trest, kterým je stíhán. Člověk má nejen bojovat s každou nemocí, ale také se starat o dobré zdraví, aby mohl plnit své poslání v lidské společnosti i v církvi. Nejen nemocný má bojovat s nemocí, ale také všichni, kteří se jakýmkoliv způsobem věnují péči o nemocné. Každý by měl zvážit, co má udělat pro duševní i tělesnou úlevu nemocného. Když takto jednají, mají mít na mysli celého člověka a poskytovat hmotnou pomoc i duchovní posilu.³⁵ Všechny tyto skutky milosrdenství vůči nemocným jsou ve zvláštní úctě, tedy i charitativní skutky a vzájemná pomoc k ulehčení různých lidských nesnází. Proto tedy každá upřímná péče o nemocného, ať je vykonávána kýmkoliv, může být považována za přípravu na evangelium a vždy se podílí na ulehčení, které přináší Kristus.³⁶

3.2 Nemoc a uzdravení

Pohled na nemoc a uzdravení se v dějinách měnil (a mění) podle představ o světě a podle prostředků, kterých bylo při léčbě používáno. Starý Orient chápal například nemoc jako důsledek špatných činů nečistých duchů nebo trest božstva (božstev) díky nesprávně vykonávané bohoslužbě. Léčení právem spočívalo v exorcismech a prosebných obřadech a předkládáním obětí na usmíření s božstvy (božstvem). Tehdejší medicína spadala spíše do kompetence kněží. Pozdější pozorování Řeků umožnily rozvoj léčebných metod blízcích se novodobému lékařství. Biblické zjevení vychází z této situace a opomíjí lékařskou stránku věci. Jeho smyslem je především teologický (náboženský) význam nemoci a uzdravení s ohledem na spásu. Důvod lze spatřit dvojitý: je jím projevená Boží moc v situaci nemoci (ne – moci) a moc smrti nad člověkem.³⁷

³⁵ Srov. *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, Sekretariát České liturgické komise, Praha 1974, s. 15 – 16.

³⁶ Srov. *tamtéž*, s. 21 – 22.

³⁷ Srov. kol. autorů, *Slovník biblické teologie*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1991, s. 267.

Biblický popis nemoci a uzdravení je vymezen čtyřmi faktory.³⁸

- účel Písma;

Účel je především nutné vidět spíše na rovině teologické (náboženské) než lékařské. Popisované situace nereflektují detaily projevů nemoci, ale jejich záměrem je svědčit a zjevit člověku Boha. Cílem je poukázat na závažnost choroby, případně její prognózu, aby vystoupila do popředí Boží moc.³⁹

- dobové lékařské znalosti;

Popisy nemocí jsou jednoduché, omezené na patrné symptomy, které zaznamenává pozorovatel nebo sám nemocný.

- dobové obecné znalosti;

Zde je patrná jistá omezenost závislá na lidském poznání.

- průběh nemocí;

Průběh nemocí se neustále mění. Kromě toho došlo ke změnám lékařské terminologie. Biblické popisy nemocí jsou však založeny na pozorovatelných faktech většinou bez lékařských znalostí podle míry poznání redaktora.

Zdraví znamená plný rozvoj životních sil, nemoc potom opak – tedy slabost a nemohoucnost.⁴⁰ V biblickém pojetí je často dávana do souvislosti nemoc a hřích. Z druhé kapitoly Geneze je patrné, že člověk byl stvořen ke štěstí a naplnění. Nemoc a tedy i další lidská utrpení se staví do opozice proti tomuto Božímu záměru a vyvstávají jako důsledek lidského hříchu.⁴¹ Prosba o uzdravení je často spojena s vyznáním hříchů.⁴² Nemoc má buď dovést člověka k prohloubení vědomí vlastní hříšnosti, nebo znamená zkoušku věrnosti.⁴³ V případě Spravedlivého (Hospodinova služebníka) má utrpení výkupnou hodnotu na smíření za hříchy lidí.⁴⁴

Předmět utrpení a nemocí má v Bibli často úzkou souvislost s podstatou a původem zla. Utrpení i nemoc jsou lidskou zkušeností s různými příčinami a představují jeden

³⁸ Srov. kol. autorů, *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 1996, s. 1135.

³⁹ Srov. Mt 8, 6 – 7.

⁴⁰ Srov. Žl 38, 11.

⁴¹ Srov. Gn 3, 16 – 19.

⁴² Srov. Žl 38, 2 – 6; 39, 9 – 12; 107, 17.

⁴³ Srov. Tob 12, 13.

⁴⁴ Srov. Iz 53, 4n.

z důsledků hříchu lidstva. Vazba hřích – utrpení je velmi složitá, ale národům, které poslouchají Hospodina a zachovávají jeho přikázání, Bůh slibuje, že je nemoci nepostihnou.⁴⁵ Utrpení slouží někdy jako trest. Může se vztahovat jak na jednotlivce, tak na celý národ. „Mnohem podrobněji se píše o konstruktivním utrpení (Žd 12, 6 – 11), které pomohlo např. Jákobovi, aby se po skutečném zranění, k němuž přišel zázračným způsobem, naučil závislosti na Bohu a duchovně dospěl tak, že mohl naplnit své nové jméno Izrael (Gn 32, 25 – 33).“⁴⁶

Hovoří-li Bible o mentálních poruchách, používá několik nespecifikovaných výrazů, mezi které patří:⁴⁷ pomatenost, ztřeštěnost či chvástání,⁴⁸ šílenství, zcestnost; šílenství postihující člověka jako soud od Boha,⁴⁹ nerozum, vedení k zaslepenosti⁵⁰ nebo ke zlosti,⁵¹ (v obou případech nejde o nemoc ducha, ale spíše o nevyrovnané chování), bláznovství,⁵² a mluvení z cesty jako blázen.⁵³

Uzdravení znamená obnovit nemocnému plné zdraví po stránce duševní i fyzické. Jedná se o výsledek péče lékaře, vymizení příznaků nemoci, změnu pohledu na zdravotní stav nebo usměrnění nesprávného chápání nemoci. Biblická uzdravení u organických onemocnění poukazují na obnovení normálního stavu. U psychických onemocnění dochází ke zlepšení duševního stavu. Všechny naše nemoci uzdravuje Bůh.⁵⁴ „K uzdravení vírou, k němuž dojde bez použití léčebných prostředků a jako reakce na víru, se ... popisuje různými výrazy. Jelikož každé uzdravení působí Bůh, termín *uzdravení vírou* nevystihuje tento zvláštní případ dostatečně přesně. Pojem *duchovní* uzdravení ukazuje spíše na uzdravení ducha než těla ... Sousedství uzdravení vírou lze použít tehdy, pokud je nám jasný předmět víry (nemusí to být vždy Bůh).“⁵⁵ Zázračná uzdravení v Písmu, vyznačují se tím, že nastávají okamžitě, jsou úplná a trvalá a většinou k nim dochází až na výjimky bez

⁴⁵ Srov. Ex 15, 26; Lv 26, 14 – 20; Dt 7, 12 – 15.

⁴⁶ Kol. autorů, *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 1996, s. 1141.

⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 1137.

⁴⁸ Srov. Kaz 1, 17; 2, 12; 7, 25; 9, 3; 10, 13.

⁴⁹ Srov. Dt 28, 28; Zach 12, 4.

⁵⁰ Srov. 2 Tim 3, 9.

⁵¹ Srov. Lk 6, 11.

⁵² Srov. 2 Král 11, 23; 2 Pt 2, 16.

⁵³ Srov. J 10, 20 – 21.

⁵⁴ Srov. Ž 103, 3; Sk 3, 12 – 16.

⁵⁵ Kol. autorů, *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 1996, s. 1139.

použití léčebných prostředků.⁵⁶ Tyto Boží zázraky uzdravení nevykazují recidivu nemoci a potvrzují pravost zázraku. Smysl zázračných uzdravení v Písmu je dvojí. Jednak ukazují pravdivost slov toho, kdo je působil, a jednak tato slova ilustrují. Příkladem může být příběh o uzdravení ochrnulého muže v Lk 5, 18 – 26, který ukazuje nejenom na to, co se stalo s jeho tělem, ale i v jeho duši. Zde je důležité pochopit, že cíl zázraků byl teologický, nikoli lékařský.⁵⁷ „Zázrak uzdravení bychom tedy dnes neměli očekávat v případě, když je to z lékařského hlediska žádoucí, ale tehdy, kdy se má potvrdit a ilustrovat Boží moc a slova jeho služebníků a kdy k tomu nestačí důkazy z Bible.“⁵⁸ Zázrak totiž stojí proti přírodním zákonům a nebo mimo ně. Uzdravení tak mohou i nemusí být zázraky.

Je důležité vědět, že nemoc nemusí být nutně Boží vůlí. Kdyby byla Boží vůlí, člověk by ji prožíval jiným způsobem. Nemoc nepochází od Boha a v takovém světle je potřeba ji vidět. Avšak může se stát, že Bůh povolává člověka ke zvláštní účasti na svém vykupitelském utrpení nebo že Bůh chce člověka uzdravit a čeká jen na jeho krok víry.⁵⁹ Lze říci, že lidské tělo představuje nedílnou součást člověka, jehož prostřednictvím se tak prezentuje jeho osobnost.

3.2.1 Nemoc a uzdravení ve Starém zákoně

Starý zákon používá výrazy *být nemocen, zlá věc, uzdravit a oživit*.⁶⁰ Pro výraz zdraví užívá velmi málo slov a pokud jej používá, je to často v přeneseném významu.⁶¹ Starý zákon nezakazuje léčení. Jedním z příkladů je Izaiáš, který léčí Ezechiáše⁶² nebo Rafael Tobiáše.⁶³ Jsou používány jednoduché a v té době všeobecně známé léky⁶⁴ a také lékaři má být vzdávána patřičná úcta.⁶⁵ Magické úkony spojené s modloslužbou⁶⁶ jsou zakázány, i když jsou možná často jen velmi těžko oddělitelné od tehdejšího lékařství.⁶⁷

⁵⁶ Srov. Mk 5, 27 – 29; Sk 5, 15.

⁵⁷ Srov. kol. autorů, *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 1996, s. 1139.

⁵⁸ Tamtéž, s. 1139.

⁵⁹ Srov. kol. autorů, Emiliano TARDIF, *Charisma uzdravování*, in: *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 16.

⁶⁰ Srov. kol. autorů, *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 1996, s. 1135.

⁶¹ Srov. např. Jer 30, 17 a 33, 6; Ž 42, 12; Př 12, 18.

⁶² Srov. 2 Král 20, 7.

⁶³ Srov. Tob 11, 8.11n.

⁶⁴ Srov. např. Iz 1, 6; Jer 8, 22; Mdr 7, 20; Sír 38, 9 - 10.

⁶⁵ Srov. Sír 38, 1 - 3.

⁶⁶ Srov. 2 Král 1, 1 - 4.

⁶⁷ Srov. 2 Kron 16, 12.

Podle Sírachovce⁶⁸ je nutné se nejprve svěřit Bohu, který je skutečným pánem nad životem, a teprve potom lékaři. Vždyť Bůh usmrcuje i obživuje, deptá, ale zase zhojí.⁶⁹ Jedině on může člověka nejenom nepostihnout nemocí, ale i skutečně uzdravit.⁷⁰ Z tohoto důvodu se nemocní obracují na kněze⁷¹ jako zástupce Boha a na proroky.⁷² Prosbu o milost uzdravení často provází vyznání hříchů. Pomoc, kterou člověk očekává od Boha, dostává mnohdy zázračným způsobem⁷³ a je vždy znamením Božího milosrdenství, které provází trpícího a tiší jeho bolesti.

Nemoc ve starozákonním pojetí zůstává zlem i tehdy, když má smysl. Izaiáš ve svém eschatologickém proroctví slibuje nejen odstranění nemoci a novou cestu pro Boží lid⁷⁴, ale i navždy absenci smrti, slz a potupy.⁷⁵ Zázračná uzdravování jsou ve Starém zákoně připisována Božímu zásahu, ať už jde o Mojžišovo uzdravení⁷⁶ nebo uzdravení Mirjam z malomocenství.⁷⁷ „Ve Starém zákoně se případy zázračného uzdravení, včetně zmrtvýchvstání, vyskytují zřídka a zdá se, jako by se všechny nakupily do dvou kritických období exodu a služby Eliáše a Eliši.“⁷⁸

3.2.2 Nemoc a uzdravení v Novém zákoně

Nový zákon používá pro nemoc nejčastěji výrazy slabost, neštěstí, zeslábnout, mít špatně, být nemocný, stonat, ten, kdo není zdatný. Nejběžnějšími výrazy pro uzdravování a zdraví jsou: být silný, být zdravý, zachránit se, pozvednout, učinit silným, dokonalé zdraví.⁷⁹

Ježíš se po dobu své veřejné činnosti s nemocnými setkával a mnohé uzdravoval. V nemocech vidí následek hříchu a znamením moci satana nad člověkem.⁸⁰ Ježíš je pohnut

⁶⁸ Srov. Sír 38, 9 – 14.

⁶⁹ Srov. Dt 32, 39.

⁷⁰ Srov. Ex 15,26.

⁷¹ Srov. Lv 13, 49 – 57 a 14, 2 – 57.

⁷² Srov. 1 Král 14, 1 – 13; 2 Král 4, 21 a 8, 7 – 15.

⁷³ Srov. 1 Král 17, 17 – 24; 2 Král 4, 18 – 37 a 5, 1 – 19.

⁷⁴ Srov. Iz 35, 5 – 10.

⁷⁵ Srov. Iz 25, 8.

⁷⁶ Srov. Ex 4, 24 – 26.

⁷⁷ Srov. Nu 12, 1 – 15.

⁷⁸ Kol. autorů, *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 1996, s. 1140.

⁷⁹ Srov. tamtéž, s. 1135.

⁸⁰ Srov. Lk 13, 15.

lítostí k nemocným⁸¹ a podle toho také jedná. Nerozlišuje příčiny nemocí, vyhání nečisté duchy a uzdravuje nemocné.⁸² Tímto způsobem projevuje svoji moc, která znamená počátek nebeského království na zemi. Nemoc jako takovou ze země definitivně neodstraňuje, ale ukazuje sílu, kterou ji lze přemoci. Ježíš tak uzdravuje duševně choré, nekamenuje cizoložnici, dodává odvahu těm, kteří mají strach nebo jsou vyčerpáni životem, šíří kolem sebe naději, důvěru, pokoj a víru. Léčí tím, že povzbuzuje, utěšuje a odpouští.⁸³ Často je Ježíšovým požadavkem při uzdravení víra nemocného, protože všechno je možné tomu, který věří.⁸⁴ Právě tato víra v Ježíše je u nemocných vírou v přítomnost a příchod Božího království a vede ke spáse.⁸⁵ Ježíšovy zázraky uzdravení nejsou jenom symbolickým znamením přítomnosti, ale také příslibem budoucnosti a Boží dokonalosti. Nemoc je symbolem stavu hříšníka, který je duchovně slepý, hluchý a ochrnlý. Ježíšovo uzdravení je pak znázorněním duchovního uzdravení. S uzdravením často odpouští hříchy, aby poukázal, jakou mocí uzdravuje.⁸⁶ Ježíš tak přichází k nemocným jako lékař hříšníků, který léčí tím, že bere jejich nemoci na sebe.⁸⁷

Uzdravení nejsou vázána pouze Ježíšův pozemský život. Před tím, než Ježíš vyslal dvanáct apoštolů, aby šli a kázali, že se přiblížilo nebeské království, zavolal je „a dal jim moc nad nečistými duchy, aby je vymítali a uzdravovali každou nemoc a každou chorobu.“⁸⁸ Při jejich vyslání opět opakuje, aby uzdravovali nemocné, probouzeli mrtvé k životu, očišťovali malomocné a vymítali démony.⁸⁹ Apoštolové potom volají k pokání, vymítají mnoho zlých duchů, potírají olejem mnoho nemocných a uzdravují je.⁹⁰ Stejný požadavek na hlásání evangelia a stejný příslib své moci při uzdravování dal Ježíš rovněž před svým nanebevstoupením.⁹¹

⁸¹ Srov. Mt 20, 34.

⁸² Srov. Mt 8, 16.

⁸³ Srov. Adalbert Ludwig BAALING, *Léčivá síla modlitby*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 9.

⁸⁴ Srov. Mk 1, 40; Mt 8, 2 – 6.

⁸⁵ Srov. Mt 9, 22; Mk 10, 52.

⁸⁶ Srov. Mk 2, 1 – 12.

⁸⁷ Srov. Mt 8, 17.

⁸⁸ Mt 10, 1.

⁸⁹ Srov. Mt 10, 8.

⁹⁰ Srov. Mk 6, 12 – 13.

⁹¹ Srov. Mk 16, 15 – 20.

Ve Skutcích apoštolů lze spatřit mnoho zázračných uzdravení, která jen potvrzují moc Ježíšova jména. Jedná se například o uzdravení chromých a ochrnutých,⁹² uzdravení od nečistých duchů,⁹³ horečky a úplavice,⁹⁴ probuzení mrtvé.⁹⁵ Pavel ve výčtu duchovních darů, které dává Duch, zmiňuje rovněž dar uzdravování.⁹⁶ Působení Ducha svatého potvrzuje pravost tohoto daru. Stejně tak starší církve jsou po vzoru apoštolů voláni k modlitbě a pomazání olejem nemocného. Tato modlitba je spojena rovněž s vyznáním a odpuštěním hříchů.⁹⁷ Olej lze zde chápat jako symbol toho, že se nemoc oddělí od nemocného a že ji na sebe bere Kristus. Důraz této pasáže je spíše duchovní, kdy se nemoc předkládá Bohu a záležitost jednotlivce se stává záležitostí církve.⁹⁸

Uzdravení nepřichází vždy nutně a hned a není magickým výsledkem obřadu nebo modlitby. Nemoc je často následek hříchu a Ježíš dává této zkušenosti nový rozměr tím, že na sebe bere hřích světa skrze mučnickou smrt, čímž ukazuje na novou hodnotu – hodnotu vykoupení. Pavel ukazuje, že utrpení spojuje s Kristem, čímž tuto hodnotu potvrzuje.⁹⁹ Raduje se, že trpí, a co zbývá do míry utrpení Kristových, doplňuje svým utrpením za jeho tělo, tedy za církev.¹⁰⁰ Utrpení, nemoci a zlo potrvá na světě do té doby, dokud lidé nedojdou do nového Jeruzaléma, kde budou všechny národy vyléčeny léčivou mocí listí stromu života.¹⁰¹

Nemoc je a zůstává pro každého člověka zkouškou. Sloužit nemocným znamená sloužit samotnému Ježíši a vidět ho v nemocných.¹⁰² Nemocný člověk není prokletým člověkem, ale obrazem Božím. Ježíšovy zázraky uzdravení jsou popsány jak u jednotlivců, tak u skupin.¹⁰³ Lidé přicházeli k Ježíšovi ve velkých počtech a on všechny uzdravoval.¹⁰⁴ Ježíš některé nemocné uzdravil na dálku, některé svým slovem, dotykem nebo tělesným

⁹² Srov. Sk 3, 1 – 8; 8, 7; 9, 32 – 34; 14, 8 – 10.

⁹³ Srov. Sk 8, 7.

⁹⁴ Srov. Sk 28, 8.

⁹⁵ Srov. Sk 9, 36 – 41.

⁹⁶ Srov. Sk 12, 9. 28. 30.

⁹⁷ Srov. Jak 5, 14 – 16.

⁹⁸ Srov. kol. autorů, *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 1996, s. 1140.

⁹⁹ Srov. 2. Kor 1, 8 – 11; Gal 4, 13.

¹⁰⁰ Srov. Kol 1, 24.

¹⁰¹ Srov. Zj. 22, 2.

¹⁰² Srov. Mt 25, 36.

¹⁰³ Srov. Lk 4, 40.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž.

kontaktem spolu s „léčebnými prostředky“. Kristovy zázraky jsou důležité nejen pro konkrétní tělesný stav nemocného, místo a dobu, ale mají i obecný a duchovní význam.

3.2.3 Nemoc a uzdravení z pohledu Magisteria

3.2.3.1 Katechismus katolické církve a jeho pohled na nemoc a uzdravení

Katechismus katolické církve (dále jen KKC) potvrzuje, že tajemství Kristova vykoupení je především plodem krve prolité na kříži. Ten skrze ně vzal na sebe naše slabosti a nesl naše nemoci a svým slovem uzdravuje a vymítá zlé duchy.¹⁰⁵ Lidský život může být podroben utrpení, nemoci a smrti, oslaben či dokonce ztracen hříchem.¹⁰⁶ Mezi nejvážnější problémy člověka vždy patřily nemoci a utrpení, ve kterých zakouší bezmocnost, vlastní meze a ohroženost. Nemoc často ovlivňuje lidskou psychiku v podobě úzkosti, uzavření se do sebe, zoufalství a někdy i vzpoury proti Bohu. Na druhé straně může pomoci člověku dosáhnout větší zralosti, rozlišit podstatné věci života a zaměřit se na ně jako na důležité. Často je příležitostí k hledání Boha či návratu k němu.¹⁰⁷ Kristus dal svojí smrtí na kříži nový význam utrpení: člověk se skrze své vlastní utrpení může připodobnit Kristu a spojit se s jeho vykupitelským utrpením. Vybízí každého k následování tím, aby vzal na sebe svůj kříž. Tak umožňuje nový způsob vidění a chápání nemoci i nemocných.¹⁰⁸ Církev dostala úkol uzdravovat nemocné od samotného Krista¹⁰⁹ a snaží se ho uskutečňovat tak, že poskytuje nemocným péči a přímluvnou modlitbu. Věřící tak v přítomnost a moc Krista, lékaře duše i těla. Tato přítomnost působí zvláště ve svátostech, a to mimořádně ve svátosti eucharistie, na jejíž spojitost s tělesným zdravím naráží sv. Pavel (1 Kor 11, 30). Ve svátosti nemocných tradice učí, že modlitba spojená s vírou zachrání nemocného, Pán ho pozdvihne, a jestliže se dopustil hříchů, bude mu odpuštěno (Jak 5, 14 – 15).¹¹⁰

Zvláštní pomocí nemocnému je exorcismus, kdy církev veřejně a s autoritou prosí ve jménu Ježíše Krista, aby byla lidská osoba chráněna proti vlivu zlého ducha a vymaněna z jeho poroby. Tento exorcismus může provádět pouze kněz, a to s dovolením biskupa za

¹⁰⁵ Srov. KKC 517.

¹⁰⁶ Srov. tamtéž 1420.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž 1500 – 1501.

¹⁰⁸ Srov. tamtéž 1505 - 1506.

¹⁰⁹ Srov. Mt 10, 8.

¹¹⁰ Srov. KKC 1509 – 1510.

přesného dodržení stanovených předpisů církve. Ve své podstatě je zaměřen na vymítání zlých duchů nebo vymanění z vlivu ďábla, a to duchovní pravomocí, kterou Ježíš svěřil své církvi.¹¹¹

Církev označuje tělesné i duševní nemoci jako lidskou bídu a znamení vrozeného stavu slabosti, tedy stavem, ve kterém se člověk nachází ve stavu hříchu a potřebuje spásu. K těmto lidským slabostem není slepá a vybízí ke skutkům jak tělesného, tak duchovního milosrdenství jako skutků bratrské lásky.¹¹² Kristus jako Syn Davidův či Syn Boha živého se smilovává nad člověkem, ať už se jedná o uzdravení v nemoci či odpuštění hříchů a odpovídá na modlitbu, kterou je vírou vzýván.¹¹³

3.2.3.2 Kodex kanonického práva a jeho pohled na nemoc a uzdravení

Kodex kanonického práva rozlišuje svůj pohled na duševní nemoci a nemoci ostatní. Ve vztahu k duševním nemocem se jedná o určitá ustanovení ve vztahu k přijetí některých svátostí¹¹⁴ a ve vztahu soudního a mimosoudního řízení. V obou případech se v ustanoveních jedná spíše o popis právní skutečnosti do budoucna než řešení situace nemocného. Ve vztahu k duševním onemocněním kodex tak negativně vymezuje užívání určitých práv, ze kterých plynou i další povinnosti. Dalšími nemocemi se kodex zabývá ve stati o svátosti pomazání nemocných.

Církev dává nemocné Pánu, aby jim ulehčil a uzdravil je. Svátost se uděluje mazáním olejem a pronášením predepsaných slov. Tato svátost může být udělena věřícímu, který se po dosažení užívání rozumu dostal do nebezpečí života z důvodu nemoci¹¹⁵ nebo stáří. Při pochybnosti zdali nemocný dosáhl užívání rozumu nebo zdali je nebezpečně nemocen nebo zdali je mrtev, se tato svátost udělí. Tuto svátost nelze udělit tomu, kdo zatvrzele setrvává ve zjevném těžkém hříchu.¹¹⁶

¹¹¹ Srov. KKC 1673.

¹¹² Srov. tamtéž 2447 – 2448.

¹¹³ Srov. tamtéž 2616.

¹¹⁴ Jedná se o svátosti stavu – tedy svátost svěcení a manželství.

¹¹⁵ Kodex již blíže nespecifikuje, zda se jedná o nemoc rázu tělesného nebo psychického. Rovněž nevymezuje míru „nebezpečí“ nemoci.

¹¹⁶ Srov. CIC, kán. 998 – 1007.

3.2.3.3 Druhý vatikánský koncil a jeho pohled na nemoc a uzdravení

„Radost a naděje, smutek a úzkost naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí i nadějí, smutkem i úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by našlo v jejich srdci odezvu.“¹¹⁷ Bolest Božího lidu je i bolestí církve a právem ji vyjadřuje i její viditelná hlava, papež, který ve svých poselstvích k nemocným je povzbuzuje v utrpení. V nemoci člověk, i když neobdrží dar tělesného zdraví, může vždy přijmou jiné dary, které papež vidí jako dary důležitější, jako např. dar obrácení srdce. Poukazuje na to, že ve smrti a zmrtvýchvstání Ježíše nachází lidské utrpení hlubší smysl a spásonosnou hodnotu a lidské utrpení spojené s Kristovým se tak stává prostředkem spásy. Označuje bolest přijatou s vírou jako bránu do tajemství spasitelného utrpení, které neodebírá pokoj a štěstí, protože je možné ho vidět ve světle vzkříšení.¹¹⁸

Z pohledu Druhého vatikánského koncilu se konstituce *Lumen gentium* dívá na nemoc jako na podobu uskutečňování svatosti. Vyzývá kromě nemocných i ty, kdo jsou stísněni různými slabostmi a nesnázemi, aby si byli vědomi toho, že jsou zvláštním způsobem spojeni s Kristem trpícím pro spásu světa. Kristus je tak v evangeliu nazývá blahoslavenými.¹¹⁹ Tato konstituce ve vztahu ke svátosti pomazání nemocných doporučuje skrze celou církev své nemocné trpícímu a oslavenému Pánu, aby jim ulehčil a zachránil je. Vybízí je, aby se přidružili ke Kristovu utrpení a jeho smrti a tak, aby byli prospěšní Božímu lidu.¹²⁰ V neposlední řadě koncil rovněž vyzval k reformě obřadu udělování svátosti pomazání nemocných tak,¹²¹ aby tyto obřady byly přizpůsobeny současné době a situaci nemocných.

Dekret *Apostolicam actuositatem* vybízí ke křesťanské lásce všude tam, kde lidé trpí nemocí a jsou trýzněni soužením. Tuto službu lásky klasifikuje tak, aby byla bezúhonná, poněvadž je nutné vidět v bližním Boží obraz, ke kterému byl stvořen. Čistota úmyslu této lásky nesmí být zamlžena sledováním vlastního prospěchu ani touhou ovládat. Dekret rovněž apeluje na odstranění příčin zla, nejen jeho následků.¹²² Církev má ve velké úctě

¹¹⁷ GS 1.

¹¹⁸ Srov. *Poselství papeže Jana Pavla II. k světovému dni nemocných 11. února 2004*, 3 – 4, Česká biskupská konference, Praha 2004.

¹¹⁹ Srov. LG 41.

¹²⁰ Srov. tamtéž 11.

¹²¹ Srov. SsC 73 – 75.

¹²² Srov. AA 8.

milosrdnou lásku vůči chudým a nemocným a vzájemnou pomoc k ulehčení lidské bídy všeho druhu.

Dekret *Presbyterorum ordinis* vybízí kněze v duchu bratrství, aby se zvláště starali mimo jiné o nemocné, stísněné, osamělé atd.¹²³ Ve stejném duchu mluví i dekret o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus*.¹²⁴ Dekret *Presbyterorum ordinis* rovněž hovoří o knězi, jako přísluhovateli svátostí, který svátostí nemocných ulehčuje nemocnému.¹²⁵

3.2.3.4 Nemoc a uzdravení u pohledu apoštolské konstituce *Sacram Unctionem infirmorum*

Apoštolskou konstitucí *Sacram Unctionem infirmorum* stanovil papež Pavel VI. novou svátostnou formuli svátosti nemocných a zároveň potvrdil nově upravené Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné. Vnitřní náplní této svátosti je milost Ducha svatého, jehož pomazání stírá přečiny, pokud zbývají k odčinění, a také následky hříchu. Ulehčuje duši nemocného a posiluje ji tím, že v ní probouzí důvěru v Boží milosrdenství. Nemocný takto posilněn lépe snáší těžkosti nemoci. A někdy, prospívá-li to spáse duše, dosahuje nemocný i uzdravení těla. Nová svátostná formule ustanovená touto konstitucí zní: „Skrze toto svaté pomazání ať ti Pán pro své milosrdenství pomůže milostí Ducha svatého, ať tě vysvobodí z hříchů, ať tě zachrání a posilní.“

V návaznosti na tuto encykliku vybízí nově upravený obřad udělování svátosti nemocných, aby kněží, především faráři, pamatovali, že je jejich povinností stále navštěvovat nemocné a s opravdovou láskou jim pomáhat. Rovněž je důležité vést věřící i samotné nemocné ke správnému pochopení této svátosti a k aktivní účasti při ní.¹²⁶

¹²³ Srov. PO 8.

¹²⁴ Srov. ChD 30.

¹²⁵ Srov. PO 5.

¹²⁶ Srov. *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, Sekretariát České liturgické komise, Praha 1974, s. 22.

4. MODLITBA ZA VNITŘNÍ UZDRAVENÍ

4.1 Vnitřní uzdravování a uzdravení

Vnitřní uzdravení lze definovat jako pohled Božího milosrdenství, které spočine na vnitřních zraněních člověka. Bývá způsobeno zraněními i obrannými mechanismy. Bůh tak uzdravuje lidskou minulost (respektive zranění a otřesy vzniklé v minulosti) s aspektem do budoucna. Tento pohled tak působí růst víry a naděje, což jsou ctnosti nezbytné pro účinnou službu uzdravování.¹²⁷ Vnitřní uzdravení se týká celé lidské bytosti ve všem, co prožívá, a není samoučelné. Člověk je tak uzdravován ze svých dávných zranění, jsou léčena jeho minulé traumata a důsledky všech neodpuštění. V tomto procesu neznamena, že vymizí symptom, který jej způsobil, ale pokud přetrvává, dává uzdravení určitý pozitivní smysl a symptom se pak začne podílet na vnitřním zrání nemocného. V tomto smyslu lze rozlišit uzdravení paměti a psychoafektivní uzdravení. Proces uzdravení není vždy ihned na první pohled patrný jako u tělesných uzdravení, často trvá v určitém časovém horizontu a ve vždy probíhá podle lidských představ. Modlitba za uzdravení je vyslyšena vždy, ale ne podle lidské, ale podle Boží vůle a moudrosti. Bezprostřední uzdravení Bůh volí pouze jen jako jednu z možností, jakou vyslyší modlitbu a není to možnost nejčastější. V tomto procesu je nejdůležitější, aby nemocný člověk začal vnímat Boží milosrdenství, byl mu otevřený, aby pak mohl bez přílišných bariér přijmout uzdravení podle Boží vůle.¹²⁸

Pod pojmem vnitřní uzdravování si lze představit ať už duchovní růst, určitou kvalitu duchovního života či plné duševní zdraví. V každém případě se jedná o celoživotní proces, který má vztah k negativní situaci konkrétního zranění. Duševní uzdravení je takové uzdravení, kdy skrze duševní podněty jsou urychlovány přirozené hojivé procesy. Modlitba za uzdravení spojená s vírou vždy přinese nějaký účinek v podobě duchovní nebo fyzické změny. Někdy člověk dostává více trpělivosti, pochopení vyššího dobra, někdy nastane fyzické uzdravení buď ve spojení s lékařskou péčí či bez ní. K uzdravení dochází, nastanou-li příznivé okolnosti. Jedná se především o: fyzické okolnosti, které pozná a

¹²⁷ Srov. Philippe MADRE, *Tajemství Boží lásky a služba uzdravování*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1999, s. 129 – 130.

¹²⁸ Srov. tamtéž, s. 15 - 20.

dokáže připravit jen kvalifikovaný lékař, citové okolnosti, které dokáže připravit kvalifikovaný psychoterapeut a okolnosti duchovní povahy, které rozliší ten, kdo poznává, pomáhá a praktikuje tradici církve.¹²⁹

Vnitřní uzdravování se týká vnitřního života člověka. Vnitřním životem rozumíme intelekt, vůli a citové projevy. Jsou to oblasti, které se vztahují na emoce, duši a ducha. Toto vnitřní uzdravení se liší od běžného uzdravení, které nazýváme fyzické. Často nemůže dojít k fyzickému uzdravení, dokud nejsou uzdraveny nemoci a zranění ukryté v nitru člověka. Příkladem je příběh o uzdravení ochrnutlého,¹³⁰ kterému Ježíš mu nejprve odpustil hříchy a toto vnitřní uzdravení mu pomohlo nabýt uzdravení fyzického. Uzdravený pak šel domů a chválil Boha, čímž ukázal svoji svobodu, jako protiklad vnitřního „ochrnutí“ a Boží chválou tak potvrdil své uzdravení. Tento příklad je vzorový, protože mnoho chorob mizí po přijetí vnitřního uzdravení. V určitém smyslu lze i ukázat na rozměr psychosomatického onemocnění, který jen potvrzuje propojenost vnitřní a vnější (tedy psychické a fyzické) dimenze člověka.¹³¹

V tomto smyslu hovoří i CantaleMESSA, když upozorňuje, že člověk má být uzdraven celý, tedy se vším, co má vně i uvnitř. Zmiňuje, že pokud má být člověk uzdraven, musí být brán na zřetel jako celek, to z čeho se skládá, a co má být uzdraveno. Upřesňuje tak představu o člověku, který se skládá ze tří základních dimenzí: racionality (inteligence a rozum), afektivity a vůle a těla. Každá z těchto dimenzí má svá onemocnění, kterými jsou u racionality nevěra, modlářství a pověřivost. Onemocnění afektivity a vůle jsou hněv, duch otroctví a nemoci svazku (oficiální rozvod a rozvod v srdci). U nemocí těla jde o výlučně fyzická onemocnění, která necharakterizuje jako Boží tresty, ale označuje je jako taková onemocnění, u kterých máme alespoň částečně díl své odpovědnosti tam, kde jde současně o nemoc duše i těla (jmenuje zvláště nestřídmost v jídle, pití, sexu a drogách).¹³²

Michael Marsch představuje jasný pohled křesťana (resp. křesťanského terapeuta) na svátosti, jejich vliv na uzdravení nemocného a samotný průběh uzdravení. Popisuje důležité prvky, které k tomuto uzdravení vedou. Je jednoznačně přesvědčen, že skrze víru a

¹²⁹ Srov. Michael SCANLAN, *Vnútorné uzdravovanie*, Serafín, Bratislava 1998, s. 7 – 12.

¹³⁰ Srov. Lk 5, 18 - 25

¹³¹ Srov. Michael SCANLAN, *Vnútorné uzdravovanie*, Serafín, Bratislava 1998, s. 12 – 14.

¹³² Srov. kol. autorů, Raniero CANTALEMESSA, *Moc uzdravenia v Duchu Svätom*, in: ... a dal im moc uzdravovať, Lúč, Bratislava 1999, s. 133 – 144.

skrzes svátosti lze zmírnit lidské utrpení a záchrana člověka jako celku (tedy ve smyslu jeho duše i jeho těla) je možná. Důležitými momenty jsou Boží i lidská účast v utrpení. Tuto spoluúčast nazývá *compassio*, které vede ke skutečnému uzdravení celého člověka. Marsch velmi často cituje Ježíšovu otázku v evangeliích směřovanou nemocným: „Chceš být uzdraven?“ Jeho jednoznačný postoj je, že jestliže dnes zmiňujeme jakékoliv uzdravení, myslíme tím uzdravení celého člověka – uzdravení jeho těla i jeho duše, které zahrnuje odstranění všech příznaků a odstranění toho, co ruší, co překáží, co nesprávně funguje. Ježíšova otázka: „Chceš být uzdraven?“ jednoznačně směřuje k otázce: „Chceš být spasen?“. Uzdravení se v biblickém slova smyslu rovná spáse. Uzdravení je jakési obnovení řádu, nové stvoření. Ježíšova otázka: „Chceš být uzdraven?“ zahrnuje zaprvé svobodnou vůli a za druhé osobní rozhodnutí nemocného. Tak totiž může být uzdraven jenom celý člověk ve smyslu duše i těla. Znamená to tedy vědomé a dobrovolné obrácení.¹³³ Důležité je, aby uzdravení, které nemocný dostává a které dostal, dokázal předat dále druhým. Marsch poukazuje na to, že člověk, který se rozhodne být uzdraven, se může pomalu ale jistě stát nástrojem uzdravující milosti pro druhé.¹³⁴ Důležité je, že při procesu uzdravení dochází rovněž k odstranění problémů, které vychází z nenávisti, zloby, závisti a ze všech vnitřních konfliktů. Pokud tyto konflikty potlačujeme, vždy způsobují jenom jisté problémy. V případě, že je zkusíme nepotlačit, vždy mohou vést k něčemu, co uzdravuje a co očišťuje. Každé uzdravení je uzdravení skrzes modlitbu, při které dochází k tělesné i duševní změně, která proniká celou lidskou bytostí. Baumert toto potvrzuje, když jinými slovy říká, že uzdravení člověka Bohem není nikdy izolováno od osobního vztahu k němu a je vždy dialogickou událostí. Vidí také, že duchovní uzdravení je nejdůležitější oblastí k uzdravení a je potřebné všem.¹³⁵

Uzdravení je proces, ke kterému je nutná lidská spolupráce. Lidé se silnou vůlí mají větší šanci na uzdravení, než ti, kteří se zabývají pochybnostmi a chmurnými představami. Navíc tělo i duše vždy působí současně a psychosomatická koordinace výrazně ovlivňuje zdravotní stav. V modlitbě je síla uzdravení. Uvolňují se tak vlastní ozdravné síly, které jsou schopné navracet zdraví tělesné i duchovní a udržovat je. V modlitbě tak člověk

¹³³ Srov. Michael MARSCH, *Uzdravení skrzes víru*, Portál, Praha 1995, s. 9 – 10.

¹³⁴ Srov. tamtéž, s. 24.

¹³⁵ Srov. kol. autorů, Norbert BAUMER, *Království Boží a charisma uzdravování*, in: *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 28 – 30.

přesahuje sám sebe a vrací se tak k tomu, který jej stvořil.¹³⁶ Tělo a duše tvoří vždy jeden celek a tak mají být i posuzovány. Jedno ovlivňuje druhé. Je-li nemocné tělo, je nemocná i duše. Je-li zraněná duše, trpí tělo.¹³⁷ Podstatné však je přijmout fakt, že to nejdůležitější není tělesné, ale duševní zdraví a že každý člověk by si měl dát do pořádku svůj vztah k Bohu, teprve pak může být uzdraven.¹³⁸

4.1.1 Vnitřní uzdravování jako služba

Ježíš dal moc svým učedníkům, aby uzdravovali a vkládali ruce na nemocné.¹³⁹ Dal jim Ducha svatého, jehož mocí konali tyto skutky. I dnes Ježíšovi učedníci, kteří tuto moc mají, ji mají skrze jeho Ducha. Proto je důležitou podmínkou této služby víra církve. Výsledkem pravého uzdravení však je v největší míře Ježíšův pokoj.¹⁴⁰

Madre uvádí, že charisma je dar Boží milosti a že tato milost sama o sobě neposvěcuje tu osobu, která ji vykonává, ale pokud se charisma vykonává opakovaně a žije se, stává se pak službou a způsob, jakým je tato služba žita, se stává pro modlitebníka způsobem jeho vlastního posvěcení. Hovoří i o dalších důležitých charismatech potřebných pro službu uzdravování, kterými jsou např. dar prorocství a poznání. I modlitebník, který se modlí za uzdravení, skrze tuto službu roste a přijímá Ducha svatého. Tuto službu integruje do šesti bodů ve vztahu k duchovnímu životu a vztahu k Bohu a bližním. Představuje ji: kontemplativní osobní život, potřeba společenství v jakékoliv podobě, svátostný život (zvláště svátosti smíření a eucharistie), duchovní pomoc a doprovod, růst v Ježíšově lásce a dar síly.¹⁴¹

Dalším důležitým charismatem kromě daru prorocství a poznání, je dar rozlišování. Ten umožní zjistit, od koho co pochází – zda od Boha, od člověka nebo od ďábla – a také

¹³⁶ Srov. Adalbert Ludwig BAALING, *Léčivá síla modlitby*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 9 – 15.

¹³⁷ Srov. tamtéž, s. 47.

¹³⁸ Srov. tamtéž, s. 54 – 55.

¹³⁹ Např. srov. Mt 10, 7 – 8; Lk 10, 8 – 9; Mk 16, 17 – 18.

¹⁴⁰ Srov. Michael SCANLAN, *Vnútorné uzdravovanie*, Serafin, Bratislava 1998, s. 15 – 17.

¹⁴¹ Srov. kol. autorů, Philippe MADRE, *Svätosť v živote služby uzdravovania*, in: ... a dal im moc uzdravovať, Lúč, Bratislava 1999, s. 26 – 36.

pravé Boží dary. Často vynáší na světlo i to, co je zapomenuto a skryto, i to, co je přemoženo hříchem nebo se podvědomě identifikuje s kořeny zla.¹⁴²

Totéž potvrzuje i Tardif, který označuje dvě charismata, která jsou pro službu uzdravování důležitá, a to charisma slov poznání a charisma rozlišování duchů. První rozvíjí víru společenství a bez svědectví nemá ve službě uzdravování pozitivní účinek, protože lidé se mohou ptát, zda je pravdivé či není. Významnějším je slovo poznání tehdy, jestliže služba uzdravování provází evangelizaci, to proto, aby se posílila víra lidí. Druhé je rozlišování.¹⁴³ Jako další důležité charisma označuje Madre charisma víry, protože skrze něj Duch svatý působí v modlících se skupinkách, aby pomohl lidem ve službě uzdravování rozvinout znamení uzdravování.¹⁴⁴ Důležité pro modlitbu za vnitřní uzdravení je modlitba v týmu, protože tak se dá diskutovat, zda je modlitba vedená správným směrem. Modlitby a spoluprožívání nemocného mohou být také velkou pomocí. Dobrý je rovněž podrobný rozhovor s nemocným a i skutečnost nechat mu pocítit na sobě modlitby společenství a spoluprožívání nemocného. Je nutné mít na paměti, že životní úkol každého člověka je proces duchovního dozrávání a duchovního růstu.

Marsch dále poukazuje na to, že existují tři základní pravdy o tom, kdo uzdravuje. Hodnotí následovně.¹⁴⁵

- zen, kdo uzdravuje, není nikdy svatým a měl by to vědět především on i ten, kdo je uzdravován;
- nikdo z lidí není dokonalý tak, aby dokázal všechno najednou a naráz a uzdravení přichází jako dar, ke kterému patří obrácení a povolání, nemoc a uzdravení;
- ten, kdo uzdravuje, by měl být někým doprovázen, kdo ho povede v otevřenosti pro Boha, pro víru v něj a pro přijetí darů Ducha svatého.

Podle Czecha je například prosebná modlitba vyslyšena jen v případě, pokud má nějakou souvislost s posláním. Což zdůvodňuje tím, že člověk je vyslyšen tehdy, je-li jeho

¹⁴² Srov. kol. autorů, Jean PLIYA, *Charizmy a uzdravovanie*, in: ... a dal im moc uzdravovat', Lúč, Bratislava 1999, s. 49.

¹⁴³ Srov. kol. autorů, Emiliano TARDIF, *Charizmy a uzdravovanie*, in: ... a dal im moc uzdravovat', Lúč, Bratislava, s. 61 – 66.

¹⁴⁴ Srov. kol. autorů, Philippe MADRE, *Telesné uzdravenie a evanjelizácia*, in: ... a dal im moc uzdravovat', Lúč, Bratislava 1999, s. 119.

¹⁴⁵ Srov. Michael MARSCH, *Uzdravení skrze víru*, Portál, Praha, s. 29 – 30.

prosba v souladu s posláním, pomáhá-li tomuto poslání, je-li přímo jeho součástí či napomáhá-li jeho předpokladům. Je-li prosba vyslovena v souladu s posláním, koresponduje s důvěrou v Boha a jeho pomoc.¹⁴⁶ Lze rovněž říci, že v dnešní době stále více lidí hledá uzdravení v alternativních směrech za použití jejich metod. Zdraví skrze náboženské praktiky není považováno za přístup, který by dokázal oslovit člověka v dnešní postmoderní společnosti. Proto zejména kněží a ti, kdo pečují o nemocné, by k nim měli promlouvat slovy víry a poučovat je o významu lidské nemoci v tajemství spásy. Také by je měli povzbuzovat, aby skrze víru pochopili své spojení s Kristem, aby posvěcovali svou nemoc modlitbou a z modlitby aby se naučili čerpat duševní sílu.¹⁴⁷

Při službě za vnitřní uzdravení by nemělo nikdy jít o sbírání senzací, ale vždy o zvěstování skrze víru, protože toto uzdravení může být ve svém plném světle chápáno pouze jako znamení pro uzdravení Kristova těla. Podle Christensona je nutné modlitbu za uzdravení provázet slovem. Neodděluje slovo Boží od služby uzdravování a obojí označuje jako přinášení evangelia: při službě slova slovem a při službě modlitby za uzdravení skutkem. Konstatuje, že je-li uzdravování bez slova, může se zvrhnout.¹⁴⁸ Tím jen potvrzuje, že modlitba za uzdravení je záležitostí společenství a slovo Boží je pro ně určeno. Hlavním motivem při této modlitbě musí být především láska k nemocnému člověku a přání přinést mu Ježíšovu uzdravující lásku. Christenson se rovněž zamýšlí nad tím, zda je uzdravování jako takové podle Boží vůle. Dochází k přesvědčení, že ano, protože:

- Ježíš konal tuto službu také, a to proto, že byl jediný, kdo zvítězil nad hříchem;
- křesťané někdy použijí pochybnost, že Bůh chce uzdravit, jako výmluvu, aby se vyhnuli postavit se zodpovědnosti a k vybidnutí ke službě uzdravování nemocných;
- Bůh chce podpořit člověka, hledá-li jeho pomoc.

Shrnuje, že Boží vůlí není, aby byli lidé nemocní, ale aby usilovali být zdraví a druhým ke zdraví pomáhali, což souvisí i s duchovním růstem, jehož smyslem není být nemocen, ale učinit vše, co je možné k přemožení nemoci.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Srov. Jan CZECH, *Psychoterapie a víra*, Jupos, Ostrava 2003, s. 43 - 44.

¹⁴⁷ Srov. *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, Sekretariát České liturgické komise, Praha 1974, s. 26.

¹⁴⁸ Srov. Larry CHRISTENSON, *Služba uzdravování nemocných v církvi*, Ichthys, Havlíčkův Brod 1991, s.

6.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 7 - 9.

Tardif připomíná, že Ježíš spojuje vždy dvě služby: službu hlásání a službu uzdravování. Právě uzdravování je znamení, které dává důvěryhodnost Božímu slovu, a na uzdravení dává Ježíš svátosti, sílu charismat a modlitby.¹⁵⁰ Ježíš říká: „Ty, kdo uvěří, budou provázet tato znamení: Ve jménu mém budou vyhánět démony ... na choré budou vzkládat ruce a uzdraví je.“¹⁵¹ Tak ukazuje, že ten, kdo vzkládá ruce, musí tuto víru nejprve přijmout a být v ní pevný, aby ji mohl předat dál nemocnému, pak teprve aby mohl na něj vložit ruce a aby tuto víru mohla provázet znamení ve formě uzdravení. Tardif dále říká, že ve službě uzdravování existují tajemství a že není možné je všechny vysvětlit. Jako pramen fyzického i duševního zdraví a osvobození označuje přítomnost živého Ježíše v eucharistii.¹⁵²

4.1.2 Modlitba za vnitřní uzdravení a milost uzdravení

Velmi významné pro nemocného je, že si uvědomí a vysloví před Bohem své utrpení. Důležité je připomenout fakt, že nakolik se prosebník otevře milosti Ducha svatého, nakolik mu chce svůj život otevřít, natolik bude ve stejné ne-li ve větší míře naplněn jeho milostí. Uzdravení skrze Boží milost, skrze víru, zůstávají jenom vnějšími znameními a tak by se na ně mělo nahlížet a chápat je. Jsou to znaky Boží lásky a Bůh, když dává nějaký dar (i dar uzdravení), je to dar, který slouží celé církevní obci, aby ona dokázala růst v lásce, ve víře a v předávání svědectví.¹⁵³ „Každé uzdravení, ke kterému dojde, je Boží milost – lhostejno, kolik úsilí a trpělivosti jsme na to my, lidé vynaložili. Jsou-li někteří pacienti rychleji a snadněji uzdraveni než ostatní, pak to neznamená, že by byl Bůh vůči těm druhým nespravedlivý ... uzdravení jsou znameními Boží lásky ... (Bůh) uzdravuje koho chce a jak chce na základě své milující znalosti všech lidí, ví, co je pro každého člověka zde to nejlepší. Způsob uzdravení zůstane vždycky tajemstvím Boží lásky.“¹⁵⁴

¹⁵⁰ Srov. kol. autorů, Emiliano TARDIF, *Svatosti a uzdravovanie*, in: ... *a dal im moc uzdravovat'*, Lúč, Bratislava 1999, s. 10 – 13.

¹⁵¹ Mk 16, 17 – 18.

¹⁵² Srov. kol. autorů, Emiliano TARDIF, *Svatosti a uzdravovanie*, in: ... *a dal im moc uzdravovat'*, Lúč, Bratislava 1999, s. 14.

¹⁵³ Srov. Michael MARSCH, *Uzdravení skrze víru*, Portál, Praha 1995, s. 44 – 46.

¹⁵⁴ Michael MARSCH, *Uzdravení skrze víru*, Portál, Praha 1995, s. 49 – 50.

Modlitba za vnitřní uzdravení je náročná. Může být mnohem náročnější, protože se snaží uzdravit celou osobu, tedy s tělem i s duší, proto je podle Marsche nutné a vyžadující zcela osobní poslušností naslouchat tomu, co Duch žádá.¹⁵⁵ Podle Baumerta by však výmluva pro malověrnost neměla sloužit jako omluva pro duchovní pohodlnost.¹⁵⁶ Rovněž psychoterapeut, který léčbu provádí, by měl respektovat skutečnost duchovního života, neměl by víru člověka v Boha ignorovat a považovat její praktické důsledky za škodlivé vzhledem k duševnímu vývoji člověka. Tardif zmiňuje dvojí rozměr víry v uzdravení. Hovoří o tom, že věřit, že nás Pán může uzdravit, a že to skutečně učiní, jsou dvě rozdílné věci a jsou především otázkou přístupu (nemocného) člověka. Jmenuje tři překážky, které brání milosti uzdravení: odmítání odpustit, vkládání důvěry v lidi (absolutní moc má Ježíš, lidé jsou pouze vykonavatelé milosti a skrze ně Ježíš působí) a nedostatek důvěry v Boha.¹⁵⁷

Stejně tak Scanlan vidí, že na počátku ještě před touhou být vnitřně uzdraven stojí vždy nějaké lidské rozhodnutí. Jde o rozhodnutí, které je odpovědí víry odevzdat se uzdravující Boží síle. Dalším rozhodnutím, které si člověk přináší, jsou různé bloky, které mohou bránit uzdravení a jako nejběžnější blok jmenuje neochotu odpouštět. Jako další rozhodnutí jmenuje naprosté rozhodnutí se pro Pána po přijetí daru víry a oddání se jeho uzdravující síle. Podtrhuje, že uzdravovaný člověk musí v modlitbě vyhlásit jen to, o čem ví, že je v jeho nitru pravdivé. Jedině tak může Bůh na naši pravdivou víru odpovědět uzdravením. Prosit o uzdravení bez potvrzení v milosti může vést ke dvěma nežádoucím jevům, Prvním je, že člověk musí nést břemeno viny, jinak nebude uzdravený, a druhým je, že se člověk nemýlí, ale Bůh si uzdravení rozmyslel. Scanlan rovněž upozorňuje na skutečnost, kterou je páchaní zla v našem životě a náprava špatných vztahů. Vidí, že je někdy pohodlnější žít s nemocí než zlo odčinit a narovnat pokřivené vztahy. Uzdravení z nemoci bez duchovního růstu by pak mohlo vést ke stavu nezávislosti na Bohu.¹⁵⁸

Člověk, který chce přijmout své vnitřní uzdravení, by měl v zásadě změnit své postoje, objevit něco dobrého na sobě i na druhých, pochopit, že se vyplatí žít. Nutná je

¹⁵⁵ Srov. Michael MARSCH, *Uzdravení skrze víru*, Protál, Praha 1995, s. 50.

¹⁵⁶ Srov. kol. autorů, Norbert BAUMERT, *Uzdravení a pověření uzdravovat podle Nového zákona*, in: *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 52.

¹⁵⁷ Srov. kol. autorů, Emiliano TARDIF, *Charisma uzdravování*, in: *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 4 - 10.

¹⁵⁸ Srov. Michael SCANLAN, *Vnútorne uzdravovanie*, Serafín, Bratislava 1998, s. 39 - 43.

ovšem spolupráce s odborníky a rovněž s někým, kdo tuto modlitbu za vnitřní uzdravení provádí. Modlitba za uzdravení je tak hlubokým dialogem mezi člověkem a Bohem.

4.2 Utrpení

Lidské utrpení lze chápat ze dvou úhlů pohledu. Buď je možné ho vidět jako něco negativního nebo určitou podmínku lidského růstu. Souvisí s fyzickou či duševní bolestí, která není pouhým znamením, které je nutné rozkódovat, ale je také sama o sobě terapeutická, neboť dokáže odstranit povahové deficity a duševní patologie, které by nemohly být léčeny jinou cestou.¹⁵⁹ Být nemocen a být jí zasažen, s sebou vždy utrpení ať ve větší či menší míře přináší vždy. Bůh může nechat člověka za určitých okolností dokonce dlouho trpět, ale žít beze smyslu nikoliv. Vždyť ztráta smyslu¹⁶⁰ je jedním z prioritních témat duchovně orientované psychoterapie.

Křesťanským smyslem lidského utrpení se zabývá apoštolský list Jana Pavla II. *Salvifici doloris*. Papež hned v úvodu podtrhuje, že jen pochopený smysl utrpení přináší radost. Utrpení jako lidská bolest vzbuzuje nejenom soucit, působí úctu, ale také nahání strach a skrývá v sobě určitou sílu.¹⁶¹ Kromě toho, že utrpení působí bolest a strach, plodí také zmatek a zděšení.¹⁶² Když se někdo modlí za uzdravení druhého, přispívá tak k jeho uzdravení. Má velký smysl se za tyto lidi modlit už jenom proto, aby jejich utrpení bylo umírněno, aby dostávali novu sílu tomuto utrpení správně rozumět a správně přijímat. V jistém smyslu se nedá zobecnit, že duševně vnitřně postižení lidé jsou povoláni k vykupujícímu utrpení s Kristem, ale lze jim pomoci pochopit, že jejich postižení má smysl pro ně samotné, že je v tomto postižení, v této bolesti nejsou sami.

„Lidské utrpení se zdá být nepřenosné a nedefinovatelné, pohlížíme-li na něj subjektivně jako na věc osobní, tkvící v konkrétním a neopakovatelném nitru člověka, ...“¹⁶³ Člověk se stává subjektem utrpení s bolestí fyzickou i psychickou. Duševní utrpení jako „bolest duše“ představuje utrpení duchovní povahy, nejenom psychickou stránku, ale i

¹⁵⁹ Srov. Jan CZECH, *Psychoterapie a víra*, Jupos, Ostrava 2003, s. 7.

¹⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 39 – 41.

¹⁶¹ Srov. SD 1; 4.

¹⁶² Srov. Jim McMANUS, *Uzdravující síla svátostí a modlitby*, Pastorační středisko při AP, Praha 1995, s.

18.

¹⁶³ SD 5.

morální. Svou bolestí jsou si trpící lidé vzájemně podobní.¹⁶⁴ Utrpení nelze ani brát tak, že má smysl jako trest, je-li současně vázáno na vinu. Jan Pavel II. zdůrazňuje, že „není pravdou, že jakékoli utrpení je následek viny a má charakter trestu.“¹⁶⁵ Pravdou je, že lidské utrpení má povahu zkoušky. Na jiném místě papež podtrhuje, že „utrpení má vést k obrácení, to znamená k obnově dobra v člověku, který může ve výzvě k pokání poznat Boží milosrdenství.“¹⁶⁶ Rovněž je důležité, aby člověk dokázal objevit smysl utrpení, musí následovat Boží slovo a otevřít se člověku s jeho možnostmi.¹⁶⁷ Lidské utrpení dává vzniknout také pocitu neužitečnosti, nejenom že utrpení ničí člověka uvnitř, ale způsobuje, že se člověk může cítit pro ostatní břemenem, protože je nucen přijímat pomoc a péči druhých. Na druhou stranu je pozitivním na utrpení to, že se jedná o službu, která nemůže být ničím nahrazena. Trpící tak přispívá k dílu vykoupení jako Kristus ke spáse všech. Touto cestou potom se stává nenahraditelným prostředníkem a pramenem dobra a také proměnou lidské duše. Ten ale, který není schopen vidět v nemoci žádný smysl, přináší pak nemoc dodatečné utrpení.¹⁶⁸

Aby člověk pochopil duchovní rozměr utrpení ve své šířce i hloubce, musí přesně a pravdivě pochopit pojem utrpení, které je nutným doprovodným jevem procesů a změn v lidském životě, ale rovněž důležitým faktorem při léčebném procesu. Czech tak vidí několik hledisek utrpení vzhledem ke křesťanské tradici: utrpení je výrazem lidské solidarity se stvořením poznamenaným hříchem a ochoty přijmout výzvu Ježíše, utrpení je obětí, utrpení je cestou k vlastnímu zdokonalení, utrpení souvisí s posláním člověka, utrpení je prostředkem dialogu mezi člověkem a Bohem a utrpení má smysl. Utrpení jako takové Czech vidí jako terapeutický nástroj, který člověka léčí, motivuje ho a nutí k pozitivním změnám. Bez utrpení by mnoho lidí nebylo vůbec motivováno. Skrze ně se člověk stává odolnějším, mění systém hodnot, přibližuje k ostatním lidem, posunuje střed duchovního života mimo vlastní osobu. Jako základ pro budoucí duchovní život Czech stanovuje časový interval mezi utrpením, jemuž člověk nerozumí, a okamžikem, kdy význam utrpení postihne.¹⁶⁹

¹⁶⁴ Srov. SD 5 – 8.

¹⁶⁵ SD 11.

¹⁶⁶ Tamtéž 12.

¹⁶⁷ Srov. tamtéž 13.

¹⁶⁸ Srov. Adalbert Ludwig BAALING, *Léčivá síla modlitby*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 25.

¹⁶⁹ Srov. Jan CZECH, *Psychotherapie a víra*, Jupos, Ostrava 2003, s. 64 – 67.

V utrpení je skrytá síla, která spojuje trpící s Kristem a je zvláštní milostí. Člověk tak dospívá k novému chápání celého svého života a poslání, které má naplnit. Každý počátek nemoci je různý, různá je i připravenost, kterou člověk v utrpení projevuje. Člověk se tak právem ptá na smysl svého utrpení. Přesto mnohdy potřebuje čas, aby byl schopen vnitřně přijmout odpověď.¹⁷⁰ Skutečný význam utrpení je nadpřirozený, tak i zároveň lidský. Nadpřirozenost spočívá v tom, že závisí na Božím tajemství vykoupení a současně také plně lidský, neboť člověk v něm plně nachází sebe sama, své lidství, důstojnost, své poslání. Utrpení patří k tajemství člověka¹⁷¹ a jedině moudrostí Boží se může změnit v požehnání.¹⁷² Při rozhovorech s nemocnými je důležité citlivě mluvit o hodnotě utrpení, které Bohu přinášejí i o tom, že Bůh od nich někdy žádá, aby mu své utrpení dali nebo někdy aby svoji nemoc přijali.

Ježíšovo utrpení je důležitým prvkem, které lze vidět jako vzorec. Patrné jsou dvě roviny Ježíšova utrpení, a to že toto utrpení bylo dobrovolné a vědomé na rozdíl od lidského utrpení, které často tyto dvě roviny nepojímá. Třetí rovinou je skutečnost, že se Ježíš stal člověkem, byl tak omezen svojí tělesnou existencí a zároveň i duševní existencí.¹⁷³ Učí, že jako křesťané můžeme přijímat utrpení, a to tak, že se necháme vést jeho Duchem. Tím se sjednotíme ve všech zkouškách s Ježíšovým utrpením¹⁷⁴ a tak nás povede v otevřenost pro Boha, pro víru v něj a pro přijetí darů Ducha svatého.

4.3 Modlitba za vnitřní uzdravení

Modlitba za vnitřní uzdravení by měla směřovat k tomu, aby člověk poznával druhého v jeho slabostech a učil se vidět v těchto slabostech Ježíše, kterého přijímá. Je důležité upozornit, že v ozdravné procesu, který vzniká, mohou působit i síly zla, které mohou narušit osobní setkání s Ježíšem v tomto uzdravujícím procesu. Jedná se především o „pýchu a malomyslnost, zoufalství a rezignaci, rozptýlení všeho druhu, pochyby a

¹⁷⁰ Srov. SD 26.

¹⁷¹ Srov. Tamtéž 31.

¹⁷² Srov. Jim McMANUS, *Uzdravující síla svátostí modlitby*, Pastorační středisko při AP, Praha 1995, s. 19.

¹⁷³ Srov. Michael MARSCH, *Uzdravení skrze víru*, Portál, Praha 1995, s. 28 – 29.

¹⁷⁴ Srov. Jim McMANUS, *Uzdravující síla svátostí modlitby*, Pastorační středisko při AP, Praha 1995, s. 16.

úzkosti, napětí a rozepře“.¹⁷⁵ Tento proces je normální a vyžaduje podle Michaela Marsche bdělost. Hlavním motivem modlitby za uzdravení musí být lásky k potřebnému člověku a přání přinést mu Ježíšovu uzdravující lásku, proto musí být tato modlitba pravdivá a upřímná. Přesto jsou modlitby za uzdravení něčím mnohem více než např. psychosomatickou terapií, protože v jejich centru je víra v Ježíše Krista a působení jeho Ducha. Zkušenost pak ukazuje, že z tohoto středu mohou být snadněji uvolněny hlubší přirozené vlohy člověka.¹⁷⁶

4.3.1 Uzdravení a některé svátosti

Vedle Katechismu katolické církve, který definuje, že „svátosti jsou účinná znamení milosti, ustanovená Kristem a svěřená církvi, jimiž se nám uděluje božský život“,¹⁷⁷ hovoří Michael Marsch o tom, že „slavit svátosti znamená setkávat se velmi lidským způsobem s naším Bohem a jeho láskou“.¹⁷⁸ Marsch říká, že uzdravení skrze svátosti, respektive skrze každou svátost, je možné. Na mnoha místech hovoří o uzdravení příznaků¹⁷⁹ a právě toto uzdravení jako odstranění příznaků s sebou přináší často i odstranění kořene nemoci. Stejně jako svátosti představují viditelné znamení neviditelné boží milosti, představuje svým způsobem i vnitřní uzdravení také nějaké viditelné znamení, kterým dochází k uzdravení na neviditelné rovině, tedy v duchovní skutečnosti. Nemoc ve své podstatě ukazuje na pomíjivost člověka a jistou omezenost jeho života. Touha po uzdravení znamená určitou touhu po nesmrtelnosti, po vykoupení, po daru věčného života. Následně s ním přichází i fyzické uzdravení jako osvobození. Vyjde-li z předpokladu, že „viditelným znamením“ každé svátosti je nějaký fyzický úkon spojený s modlitbou, který působí neviditelnou milost, potom přijetí každé svátosti vede k vnitřnímu uzdravení. Svátosti vyjadřují svou povahou společenství, a to se má, pokud možno, viditelně projevit při jejich slavení. Ve všech svátostech nám Ježíš nabízí svoji milost, dává nový život a často uzdraví to, co je v nás nemocné.

¹⁷⁵ Michael MARSCH, *Uzdravení skrze víru*, Portál, Praha 1995, s. 131.

¹⁷⁶ Srov. kol. autorů, Norbert BAUMERT, *Uzdravení a pověření uzdravovat podle Nového zákona*, in: *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 61.

¹⁷⁷ KKC 1131.

¹⁷⁸ Michael MARSCH, *Uzdravování skrze svátosti*, Portál, Praha 1992, s. 7.

¹⁷⁹ Srov. tamtéž, s. 16 - 17.

4.3.2 Uzdravení skrze svátost křtu

Marsch označuje tuto uzdravující svátost jako svátost, která se projevuje v mnoha ohledech, protože právě skrze ni se člověk stává údy mystického těla Kristova, a to tím, že se noří do jeho smrti a vzkříšení, což vlastně znamená jistou formu uzdravení a tím také jistotu zdraví, která je nevratná. Nejde jenom o oproštění, ale o šanci, o nabídku, jak jít společně po cestě s Ježíšem. Člověk se tak může zbavit toho, co na této cestě překáží.¹⁸⁰ „Uzdravení skrze křest znamená takové přiblížení k Ježíši jako ke Spasiteli, při kterém nezbývá nic jiného, než láska k němu.“¹⁸¹

4.3.3 Uzdravení skrze svátost eucharistie

Přijetí svátosti eucharistie se také někdy nazývá „lékem nesmrtelnosti“. Bůh může a chce uzdravovat skrze svátost eucharistie a záleží na každém příjemci, jakým očekáváním a otevřeností odevzdá svůj život Bohu a ponechá na jeho vůli, jak ho uzdraví a jaké následky toto uzdravení přinese. Tak lze prožívat nejenom duševní, ale i tělesná uzdravení. Uzdravení je důležité, protože tento dar lze přijmout jen kvůli němu samotnému. Další rozhodující skutečností je, že člověk je ochoten odevzdat svůj život do Božích rukou a přinášet eucharistickou oběť spolu s knězem. Při každém přijímání eucharistie si může uvědomit a má využít nabídku uzdravení a spásy. Nakolik si oboje uvědomí a nakolik se pro obojí otevře, natolik může být uzdraven i spasen. Tělesné uzdravení mnohdy přináší i duševní proměnu.¹⁸² Nejvyššího uzdravujícího účinku dosahuje eucharistie při přijímání a při modlitbách před ním a po něm. Jsou to zčásti výslovné prosby o uzdravení.¹⁸³ Je-li tělo člověka po přijetí svátosti eucharistie proniknuto tělem Kristovým, nemělo by být ničím mimořádným, když při jejím přijímání může očekávat a prožívat jak tělesná, tak vnitřní uzdravení.¹⁸⁴

Seewanová vidí zvláštní dimenzi právě v této svátosti, kterou zdůvodňuje osobním setkáním s Pánem. Cituje Benedikta Herona, který uvádí, že by si člověk měl tuto

¹⁸⁰ Srov. Michael MARSCH, *Uzdravování skrze svátosti*, Portál, Praha 1992, s. 21 – 23.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 23.

¹⁸² Srov. Jim McMANUS, *Uzdravující síla svátosti modlitby*, Pastorační středisko při AP, Praha 1995, s. 65.

¹⁸³ Jedná se například o tuto modlitbu: „Pro tvou lásku tě prosím, Pane Ježíši Kriste, ať přijímání tvého děla a tvé krve není mým odsouzením, ale mou ochranou a lékem pro duši i tělo.“ Ono „pro duši i tělo“ představuje tak celého člověka.

¹⁸⁴ Srov. Michael MARSCH, *Uzdravování skrze svátosti*, Portál, Praha 1992, s. 37 – 54.

uzdravující dimenzi uvědomit právě účastí na mši svaté. Ve chvíli, když člověk přistupuje ke svatému přijímání, měl by prosit, aby ho Ježíš naplnil svou uzdravující láskou, uzdravil ho, posílil a chránil tělo, duši i ducha.¹⁸⁵

4.3.4 Uzdravení skrze svátost smíření

Svátost smíření předpokládá hřích a každý hřích předpokládá přerušení nějakého živého vztahu (vztahu k životu), který má za následek smrt. Hřích je tak smrtelným zraněním a svým dopadem zasahuje celého člověka. Uzdravující silou této svátosti¹⁸⁶ je ponoření se do spravedlnosti Boží a vymanění se z hříchu. Tím dochází k osvobození a uzdravení toho, co by od Boha oddělovalo. Smyslem této svátosti není smrt hříšníka, ale jeho obrácení a život. Uzdravující rys zdůrazňuje také zpovědní obřad, který označuje tuto svátost jako lék určený k uzdravení chorob kajícího¹⁸⁷ a upozorňuje na léčivé účinky pokání,¹⁸⁸ neboť zraněním skrze hřích si člověk neodnáší duchovní či duševní zranění, ale dokonce i tělesná zranění a právě tyto následky jsou nazývány „zraněními skrze hřích“. Pravdivou modlitbou za vnitřní uzdravení u této svátosti je absoluční formule.¹⁸⁹ Základním požadavkem této svátosti odpovědí víry prosit o milost odpuštění, uzdravení a pokoj. Bůh nemůže ani uzdravit ani udělit pokoj, pokud člověk není vědomě ochoten se mu otevřít „jestliže se však tato ochota podníti, bude Bůh moci ve svátosti smíření odpouštět a uzdravovat v takové hloubce, která zůstane pro jakoukoliv lidskou snahu – i pro všechny metody hlubinné psychologie – navždy nepřístupná.“¹⁹⁰ Odstranění takovýchto zranění skrze svátost smíření, by mělo vést k Boží chvále, neboť je velmi obtížné chválit Boha v oblasti, v níž je člověk zraněn.¹⁹¹ V listě Jakubově je přímý apel na vyznání hříchů jeden druhému, modlitbu jednoho za druhého s cílem uzdravení.¹⁹² Klíčovým momentem je kajícího ochota k obrácení a ne úplnost jeho vyznání.¹⁹³

¹⁸⁵ Srov. kol. autorů, Maria – Irma SEEWANOVÁ, *Království Boží a charisma uzdravování*, in: *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 45.

¹⁸⁶ Tuto svátost je vhodné nazývat svátostí uzdravení.

¹⁸⁷ Srov. *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné* 64, Sekretariát České liturgické komise, Praha 1974.

¹⁸⁸ Srov. tamtéž 7.

¹⁸⁹ Absoluční formule zní: „Bůh Otec veškerého milosrdenství smrti a vzkříšením svého Syna smířil se sebou celý svět. Ať ti skrze tuto službu církve odpustí hříchy a naplní tě pokojem. Uděluji ti rozhrěšení ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.“

¹⁹⁰ Michael MARSCH, *Uzdravování skrze svátosti*, Portál, Praha 1992, s. 61.

¹⁹¹ Srov. Jim McMANUS, *Uzdravující síla svátostí modlitby*, Pastorační středisko při AP, Praha 1995, s. 33.

¹⁹² Srov. Jk 5, 16.

¹⁹³ Srov. Michael MARSCH, *Uzdravování skrze svátosti*, Portál, Praha 1992, s. 55 – 66.

Neexistuje žádná rána v duši člověka, která by nemohla být uzdravena právě skrze tuto svátost a Ježíš chce právě skrze tuto svátost uzdravit celého člověka.¹⁹⁴ Člověk často očekává od této svátosti odpuštění hříchů, ale málo kdy či nikoliv uzdravení ran po nich.

4.3.5 Uzdravení skrze svátost pomazání nemocných

Uzdravování nemocných je jedním z hlavních momentů Nového zákona. Kromě evangelií vybízí i Jakub ve svém listě, který říká, aby starší církve byli voláni k nemocnému, aby se nad ním modlili a potírali ho olejem ve jménu Páně. Tato modlitba víry zachrání nemocného. Pán jej pozdvihne a dopustil-li se hříchů, bude mu odpuštěno. Vybízí i vyznávání hříchů jeden druhému a k modlitbě jednoho za druhého, aby došlo k uzdravení.¹⁹⁵ Právě tato svátost dává nemocnému milost Ducha svatého – pomáhá celému člověku k uzdravení – posiluje jeho důvěru v Boha, dává mu sílu snést pokušení a úzkosti před smrtí, snášet utrpení a bojovat proti němu a dosáhnout zdraví, prospívá-li to jeho spáse. Také poskytuje odpuštění hříchů.¹⁹⁶ Nejde zde jen o spásu člověka, ani o jeho tělesné uzdravení, ale o uzdravení celého člověka, tedy na těle, na duši a na duchu a obnovení celé jeho jednoty, která byla nějakým zásahem narušena. Toto obnovení je dílem Ducha svatého. Vždyť svátostné pomazání provází modlitba spojená s vírou. Nemocného chrání jeho víra i víra církve. Ústředním významem této svátosti je Ježíšovo poselství: uzdravovat nemocné, povzbuzovat ve víře, v lásku Boží, která uzdravuje. Často se psychické choroby objevují v těsném závěsu za tělesnými příznaky a naopak a často nemohou být jedny natrvalo vyléčeny bez druhých, proto je nutné se právě skrze tuto svátost modlit za uzdravení celého člověka.¹⁹⁷ Toto potvrzuje i samotná formule udělování svátosti: „Skrze toto svaté pomazání ať ti Pán pro své milosrdenství pomůže milostí ducha svatého, ať tě vysvobodí z hříchu, ať tě zachrání a posilní.“ Nejenom při modlitbě za vnitřní uzdravení, ale i při udělení této svátosti je důležité povzbudit příjemce, že Bůh chce vždy uzdravit každého, ale musí být otevřen pro Boží způsob uzdravení a je právě mnoho

¹⁹⁴ Srov. Jim McMANUS, *Uzdravující síla svátostí modlitby*, Pastorační středisko při AP, Praha 1995, s. 41.

¹⁹⁵ Srov. Jk 5, 14 – 16.

¹⁹⁶ Srov. *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, Sekretariát České liturgické komise, Praha 1974, s. 17.

¹⁹⁷ Při svěcení olejem, kterým je nemocný mazán, je používá této formule: „Kéž podle tvé vůle užíváme tohoto oleje k mazání nemocných, abys jim dal zdraví těla i duše, abys utišil jejich bolest, v slabostech je posilnil, vyléčil jejich nemoc.“

důvodů, proč člověk není uzdravený vůbec (v očích člověka) nebo ne hned nebo takovým způsobem, jak očekává.¹⁹⁸

Svátost pomazání nemocných se uděluje těm věřícím, kteří nebezpečně chřadnou nemocí nebo stářím. Při posouzení, zda se jedná o vážné onemocnění, postačí rozumně odůvodněné pravděpodobné mínění a pokud je to možné, je vhodné se poradit i s lékařem.¹⁹⁹

McManus ve světle této svátosti zhodnocuje, že je nutné rozlišovat mezi uzdraveními. Za prvé se jedná o osvobození člověka od břemene utrpení, ale i nadále může setrvat tělesná či duchovní překážka. Ta přestává být zdrojem strachu a neodcizuje člověka od Boha. Za druhé mohou vymizet všechny příznaky nemoci. Uzdravení člověka se jeví hlavně jako uzdravení jeho srdce – tedy uzdravení jeho vztahu k Bohu, k lidem i k němu samému. Proto také tato svátost je někdy doprovázena tělesným uzdravením jako sekundárním uzdravením po uzdravení srdce.²⁰⁰

4.4 Modlitebník

V Lukášově evangeliu Ježíš na otázku „Kdo je můj bližní?“ odpovídá příběhem o milosrdném Samaritánovi. Právě Samaritán se ukázal jako skutečný bližní.²⁰¹ V tomto příběhu jsou popsány činnosti, které Samaritán provedl: „...viděl ho a bylo mu ho líto. Přistoupil k němu, nalil mu do ran olej a víno, obvázal je, vysadil na svého soumara, dopravil do hostince a staral se o něho.“²⁰² Toto podobenství ukazuje na vztah, jaký by měl mít vůči trpícímu bližnímu každý z nás. Nejde o to se mu vyhnout, ale přistoupit k němu. Proto každý, který přistupuje k utrpení člověka, ať je jakékoliv, se stává milosrdným Samaritánem. V každém případě jde o vnitřní připravenost srdce. Každý pomáhající by měl být vnímavý k utrpení druhého a „pohnutý soucitem“ k neštěstí bližního. Tento soucit je někdy jediným a hlavním důkazem naší lásky k postiženému člověku a jeho účasti

¹⁹⁸ Srov. Michael MARSCH, *Uzdravování skrze svátosti*, Portál, Praha 1992, s. 81 – 85.

¹⁹⁹ Srov. *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, Sekretariát České liturgické komise, Praha 1974, s. 17.

²⁰⁰ Srov. Jim McMANUS, *Uzdravující síla svátostí modlitby*, Pastorační středisko při AP, Praha 1995, s. 46 - 47.

²⁰¹ Srov. Lk 10, 29.

²⁰² Lk 10, 33 – 34.

s ním. Milosrdným Samaritánem je také ten, který přichází trpícímu na pomoc, ať už je jeho utrpení jakéhokoliv rázu. Pomáhající činí vše, co je v jeho silách, a trpící mu pomáhá otevřít tak jeho vlastní já pro potřebu bližního. Milosrdným Samaritánem je i ten, který je schopen sebedarování druhému. Jakkoliv cenná i činnost každého pomáhajícího, hlavně osob, které znají různé druhy lidského utrpení a dokáží pomoci individuálně a osobně.²⁰³ Tento Samaritánův přístup by měl být přístupem ať terapeutů či modlitebníků. Ani Samaritán nezměnil situaci zbitého člověka, pouze mu ošetřil rány a doprovodil ho. K tomu však, aby takováto služba pokračovala, propůjčuje Ježíš dar Ducha svatého a moc svého jména. Dává plnou moc jednat v jeho jménu a slibuje, že Otec dá vše, oč prosíme v Ježíšově jménu.²⁰⁴ Ježíši ve stavu jeho duševní bolesti byl poslán anděl, aby mu přinesl posilu a útěchu. Neodňal mu vlastní příčinu strachu, ale dal mu sílu a moc projít utrpením.²⁰⁵

Modlitebník je vlastně ten, který ukazuje na Ježíše jako Spasitele a na jeho pokoj. Nakolik se modlitebník setkal (i s vlastním) vnitřním zraněním a uzdravením, natolik může pochopit situaci člověka, za něhož se modlí. Právě tato zkušenost s lidskou slabostí dokáže pochopit spoutanost jiných, a tak se z této slabosti může stát síla. Člověk, který uzdravení hledá, se často může cítit nehodným a nedokáže se přizpůsobit požadavku daru. Modlitebník pak toto musí přijmout ve všech aspektech. Jeho služba bude pravou službou jen tehdy, zakusil-li pokoj ve svém životě jako dar, i když byl nehodný ho přijmout. Modlitebník by měl v první řadě prosit o pokoj a lásku k tomu, za kterého se modlí. Nikdy by neměl tuto službu vykonávat sám, protože shromáždění dvou i více osob ve jménu Ježíšově zabezpečí jeho přítomnost a názorněji představuje Ježíšovo Tělo. Ve skupině se také znásobují dary a služby. Modlitební skupina je tak posílena v darech lásky k bližnímu, víry, rozlišování duchů, moudrostí, poznáním, proroctvími, hlubokým spolucítěním a úctou. Pokud je modlitebník z nějakého důvodu sám, měl by si uvědomit, že i tak reprezentuje Tělo Kristovo a měl by hledat oporu v hluboké modlitbě. Neměl by se opírat o vlastní úvahy, ale měl by věřit, že co potřebuje a má udělat, mu bude zjeveno a pozná to. Modlitebník by neměl při službě cokoliv konat ve svém jménu, ale v Ježíšově a měl by sloužit jeho srdcem. Svou službu by měl vykonávat vždy ve spojení s ostatními členy Kristova Těla a zachovávat pravidla. Měl by si zvolit přístup, kterým je skutečně dobro pro

²⁰³ Srov. SD 28 – 30.

²⁰⁴ Srov. J 15, 16.

²⁰⁵ Srov. Lk 22, 43.

člověka, ať bude sdělovat dobré či špatné. Při vlastní službě je nutné, aby si modlitebník uvědomil své pocity i to, zda jsou v pořádku. Zvláště při negativních pocitech záleží, jak na ně bude reagovat. Rovněž může nenásilným způsobem ukazovat, jak Bůh zasáhlo do jeho vlastního života, aby bylo ukázáno dobro i z událostí, které nebyly žádoucí. Modlitebník by měl být pevně zakotven ve své víře v Ježíše Krista a měl by si být vědom Boží lásky k lidem. Také by si měl být vědom, že Bůh chce konat jeho prostřednictvím a dávat tak lidem uzdravení, protože tuto moc Bůh svěřil církvi a svým služebníkům, kteří tuto moc víry využívají. Tuto službu nelze používat ani využívat kdykoliv a kdekoliv, ale hlavně tak a tam, kde nás k tomu Pán vede svým Duchem. Proti jakémukoliv zlu (a nemoc je setkání s určitou formou zla) by měl modlitebník vystupovat jménem autority, protože lidé nemusejí být spoutáni pouze vnitřními zraněními z minulosti, ale také i přímým působením zlých sil. Službou uzdravení je zde:

- exorcismus jako osvobození těch, kteří jsou posedlí a nejsou schopni ovládat svou vůli. Pro tuto službu je nutné mít pověření služby exorcisty, což předpokládá výuku a formaci;
- vizualizace pokud existuje bariéra mezi modlitebníkem a nemocným. Může jít o druh strachu, skrupule či zamlklost. V této situaci lze hovořit o Ježíšově lásce a Duchu, která vede k prolomení toho, co nemocného spoutává;
- neformální exorcismus a tím přijetí svobody do života nemocného. Zde je potřebná týmová spolupráce a rozlišování, zda je zdrojem zablokování nemocného on sám nebo zlý duch. Důležitá je zde ochrana modlitbou a snaha o identifikaci spoutávajícího ducha.²⁰⁶

Modlitba by měla být službou společenství a jejich modlitba pak odráží důvěru církve v moc společné modlitby.²⁰⁷ Scanlan na mnoha místech podtrhuje tzv. zviditelňování (vizualizaci), kdy si nemocný pod modlitebníkovým vedením živě představuje zraněnou situaci či vztahy, kam vstupuje Ježíš, který se dotýká, objímá a vede nemocného k uzdravení. Tento způsob je emotivní do té míry, do jaké míry je člověk v emocích zraněn.²⁰⁸

²⁰⁶ Srov. Michael SCANLAN, *Vnitorné uzdravovanie*, Serafin, Bratislava 1998, s. 27 – 37.

²⁰⁷ Srov. Mt 18, 20.

²⁰⁸ Srov. Michael SCANLAN, *Vnitorné uzdravovanie*, Serafin, Bratislava 1998, s. 62.

Pliya klade ve službě uzdravování několik požadavků, které není možné opomenout. Zmiňuje především: osobní modlitbu, adoraci Nejsvětější Svátosti, pokoru, nevyhledávání popularity a nevnučování služby uzdravování těm, kteří ji nechtějí, růst ve svatosti, práci, studium a modlitbu a dobro společenství.²⁰⁹

4.4.1 Základní struktura modlitby za vnitřní uzdravení

Baumert ukazuje několik stupňů, které by měla mít modlitba za vnitřní uzdravení nebo by v ní měly být alespoň souhrnně obsaženy:²¹⁰

- křesťan má právo přinést Bohu každou svou nemoc, tedy i maličkost;
- Bůh vidí nouzi člověka, se s ní solidární a staví se na stranu člověka;
- akceptování dané přítomné situace;
- otázka na čistotu víry, protože v ní Bůh může (ihned) uzdravit každou nemoc (pastoračně důležité je upevnit „všeobecnou“ víru);
- „všeobecná“ víra pak vytváří základ pro osobní víru, že Bůh může uzdravit;
- vlastní prosba za uzdravení;
- prosba musí být vedena Duchem svatým;
- vnitřní povzbuzení k pokračování v modlitbě;
- zakoušení vnitřního klidu a pokoje;
- možnost blokace modlitby zapomenutými hříchy nebo chybnými postoji (zde Baumert varuje před dotěrností a emocionálním vnucováním se a označuje tyto skutky za netaktní a neodpovídající duchu evangelia).

Podle Tardifa by navíc mělo být první věcí při vlastní modlitbě za nemocného vzbuzení lítosti nad svými hříchy. Hřích je příčinou nemoci a ten může blokovat Boží působení.²¹¹ Nemocný by měl být povzbuzen v tom, že Kristus stojí při člověku v každé nouzi, a že tak má možnost celou svou nemoc přemoci s ním. Tak se nemoc může stát nástrojem spásy (ať skrze uzdravení či místem) pro jinou formu setkání s Ježíšem.

²⁰⁹ Srov. kol. autorů, Jean PLIYA, *Charizmy a uzdravovanie*, in: ... a dal im moc uzdravovat', Lúč, Bratislava 1999, s. 58 – 59.

²¹⁰ Srov. kol. autorů, Norbert BAUMERT, *Uzdravení a pověření uzdravovat podle Nového zákona*, in: *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 66 – 70.

²¹¹ Srov. kol. autorů, Emiliano TARDIF, *Charisma uzdravování*, in: *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 10 – 12.

Madre zdůrazňuje, že modlitbě za vnitřní uzdravení by měla přecházet anamnéza provedená nejlépe při individuálním pohovoru. Nemocný by měl popsat momentální bolesti a vše, co ho nějakým způsobem paralyzuje. V dalším kroku by měla být posouzena duchovní očekávání nemocného a mělo by následně dojít k zamezení očekávání, která by byla nepřiměřená v tom, aby se nemocný neupínal spíše k modlitebnímu rituálu než ke Kristu jako dárci uzdravení. Dalším krokem by mělo být podle Madreho odpuštění. Jeho absenci klasifikuje jako akceptované zlo. Odpustit neznamena něco vymazat z paměti, ale jedná se o gesto důvěry v druhého, k níž je možné dospět skrze určité utrpení a které není možné bez Boží pomoci.²¹² Madre rovněž podtrhuje smysl znamení. Při modlitbě se má žádat, aby Pán dal na znamení uzdravení vědět, proč je znamení dáno. Zdůvodňuje, že právě znamení uzdravení činí člověka vnímavějším na Boží přítomnost a hlásání evangelia a jako taková ukazují cestu. V tomto směru vidí dvě roviny: první je rovinou samotného nemocného, který je zván změnit svůj život a svědčit o účinnosti Boží moci a druhá je rovinou těch, kteří se účastní uzdravení a vidí jeho znamení. Hodnotí vnitřní nebo duchovní uzdravení jako důležitější než tělesné. Upozorňuje, že při procesu modlitby za uzdravení není možné hledat pouze znamení a označuje tento přístup jako mylný. Smyslem je žádat znamení pro nemocné a modlit se, aby lépe poznali Ježíše.²¹³

Podle Buoba je před modlitbou vhodné vyhledat vhodný prostor, nejlépe kde je přítomna eucharistie, a vytvořit modlitební skupinku, která dostatečným prostorem v modlitbě vytvoří jednotu. Čas na vzývání Ducha svatého by neměl být uspěchán a ve víře v Ježíše Krista jako Spasitele by se měl každý člen skupinky spolehnout na jeho působící moc. Během modlitby by měl být nemocný připraven na postoj obrácení, lítosti, odpuštění a přijetí odpuštění. Nemocný by neměl zůstat v pasivitě, ale aktivně se na modlitbě podílet svojí vírou v Ježíše jako svého Spasitele a vyslovit svoji prosbu. Modlitebníci by se neměli pokoušet analyzovat situaci z psychologického hlediska, nýbrž se otevřít Duchu svatému. Na závěr modlitby by měli všichni přítomní děkovat Bohu a chválit ho za to, co učinil. Po modlitbě za uzdravení by měl být nemocný možnost nějaký čas být doprovázen některým ze členů modlitební skupinky, aby mohl jít svou vlastní cestou. Ve věcech lékařské péče by neměl být nemocný vybízen k tomu, aby přerušil jakoukoliv probíhající

²¹² Srov. Philippe MADRE, *Tajemství Boží lásky a služba uzdravování*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1999, s. 133 – 141.

²¹³ Srov. kol. autorů, Philippe MADRE, *Tělesné uzdravení a evangelizácia*, in: ... a dal im moc uzdravovat', Lúč, Bratislava 1999, s. 109 - 115.

terapii. Lékař nebo terapeut by měl rozhodnout sám, kdy je možné léčbu ukončit nebo přerušit.²¹⁴

Lze říci, že modlitba za vnitřní uzdravení je stejně jako každá modlitba hlavně místem setkání s Bohem, kde tento osobní vztah je určován vírou jako znamením důvěry a uvolněností jako znamením odevzdanosti.

4.4.2 Proces uzdravování

Vella zmiňuje, že při procesu vnitřního uzdravování člověk prochází pěti stadii, která jsou pro něj typická. Toto členění vymezila psycholožka Elizabeth Kübler – Rossová. Jedná se o stadium odmítání, hněvu, vyjednávání, sklíčenosti a přijetí.

- Ve stadiu odmítání nemocný popírá stav, ve kterém se ocitl, nevěří mu a nepřipouští si ho. V tomto stadiu dochází ke kompenzaci v podobě přejídání, nadměrné konzumace alkoholu, pracovního přetížení, spánku během dne, telefonování, úklidu apod.
- Hněv patří k nejdůležitějším emocím člověka. Sám o sobě není hříchem, ale stává se špatným, pokud je vybíjením na druhých. Ve stadiu hněvu, zvláště pokud je hněv zadržován, může dojít k psychosomatickým změnám v organismu v podobě žaludečních potíží, astmatických záchvatů, vysokého tlaku apod. Dlouhodobě zadržovaný hněv může vést až ke ztrátě sebedůvěry a sebejistoty či depresím.
- Stadium vyjednávání patří k jednému z nejtěžších stadií. Člověk tak klade Bohu podmínky v podobě „když ..., tak ...“. Toto stadium je spojeno s odpuštěním a vyžaduje velkou osobní i křesťanskou zralost.
- Stadiem sklíčenosti a depresí člověk prochází ve chvíli, kdy si je vědom, že nemůže dosáhnout nějakého ideálu. Protože si nemocný uvědomuje svoji prohlubující se ránu, dochází k sebeobviňování, sebeodmítání a výčitkám.
- V posledním stadiu člověk přijímá fakt své nemoci, zranění a slabosti místo toho, aby obviňoval druhé. Bůh může všechno využít k dobrému, ať už bylo zranění jakkoli strašné.²¹⁵

²¹⁴ Srov. kol. autorů, Hans BUOB, *Charisma uzdravování v praxi*, in: *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 71 – 75.

Podle Scanlana je vedle toho v procesu uzdravování nutné pamatovat na některé odlišnosti, kterými jsou:²¹⁶

- vyvolání vzpomínek a kroky zpět;

Víra nemocného by měla být dostatečně silná, aby se nevyvolala reakce na bolestivé vzpomínky, které by nevedly vpřed. Je nutné si uvědomit, že víra je vždy dar a jako potřebná je dána, je-li nemocný předmětem modlitby. Modlitebník by se měl nejdříve modlit za nemocného a prosit za jeho víru a potom hledat vedení pro případné vyvolání specifických vzpomínek. Svým vkládáním rukou pak vyprošuje nemocnému uzdravující lásku.

- povrchové a hluboké vzpomínky;

Vzpomínky mohou mít své kořeny různě hluboko. I povrchové vzpomínky mohou být vrcholem ledovce. Důležité je vést nemocného k tomu, že Bůh může uzdravit každou jeho bolestnou vzpomínku.

- vzpomínky a uzdravení srdce;

Některé počáteční projevy, které předchází uzdravení srdce, jsou posuzovačný duch a silný perfekcionista postoj. Srdce je vnímáno jako centrum vůle a citu a některé touhy se v něm tak soustředí nesprávným směrem. Na mnoha místech Bible je možné číst o požadované nebo toužebné proměně srdce.²¹⁷ Je-li uzdravena paměť, dochází pak i k proměně srdce. Tajemstvím modlitby za vnitřní uzdravení by měla být právě modlitba za nemocného, aby ve své bolesti dokázal prosit o proměnu starého srdce v nové.

- průzračnost, čistota;

Po uzdravení srdce vchází pak do života člověka nová čistota, která je patrná zvláště ve výrazu tváře a v očích. Intenzita závisí na psychickém stavu člověka a určitě by neměla být používána jako test uzdravení, protože každý vztah k Bohu je jedinečný. Bůh tak mění naše srdce, dává jim sílu pro nový život a naději do všech lidských vztahů.

Scanlan rovněž upozorňuje na některé skutečnosti, které by měly být spíše varujícími. Jedná se o: spoutanost nebo neschopnost odpustit nebo přijmout odpuštění,

²¹⁵ Srov. Elias VELLA, *Ježíš – lékař duše i těla*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006, s. 217 – 226.

²¹⁶ Srov. Michael SCANLAN, *Vnútorné uzdravovanie*, Serafin, Bratislava 1998, s. 45 – 56.

²¹⁷ Např. Jk 4, 8; Ez 11, 19 – 20; Ž 51, 12; Iz 61, 1; Gal 4, 6; Řím 5, 5; Ef 3, 17.

zdráhání se hledat uzdravení, nevědomost, co vše se skrývá v podvědomí, rozpaky a frustrace, bezdůvodné projevování výrazně negativních citů, absence dostatečné víry a pocit viny, méněcennost při vyhledávání pomoci, vyhledávání pomoci během i při přijímání profesionální pomoci, smělá očekávání po prožití nového života a naděje moci Ducha svatého, po uzdravení pocit přítomnosti starých ran a vznik úzkého vztahu mezi uzdraveným a modlitebníky.²¹⁸

Se všemi těmito momenty by měli modlitebníci počítat již před modlitbou za vnitřní uzdravení a měli by tak nemocným věnovat svou pozornost.

Rovněž Madre poukazuje na některé zásady, jejichž neznalost může modlitbu za vnitřní uzdravení ohrozit, zvláště jedná-li se o psychoafektivní uzdravování:

- kdo duševně strádá, nemůže být „zaškatulkován“ a toto nazírání na nemocného není ve shodě se službou vnitřního uzdravování slučitelné, na utrpení se musí nahlížet jinými očima, protože nemocný není „podčlověk“;
- nemocný by neměl být ponechán v iluzi, že bude uzdraven hned naráz, ale v určitém časovém horizontu. Duševní nemoc vždy s sebou přináší vznik určitých psychických struktur omezující lidské možnosti a rozvoj;
- pro stanovení diagnózy je důležitý názor odborníka (lékař, psycholog) a opatrnost je nutná zvláště u psychóz, jejichž diagnostikování není snadné;
- při uzdravování musí být brán zřetel na postup nemoci, který není naráz zastaven skrze modlitbu a proto je vhodné modlitbu i opakovat;
- trvalost uzdravení je závislá na způsobu jeho přijetí, proto musí nemocný spolupracovat;
- někdy je vhodný duchovní či psychologický doprovod či podpora po určitou dobu po ukončení modlitby;
- ukončení či pokračování farmakoterapie závisí na úsudku odborníka, lékaře či psychologa s otevřeným přístupem k uzdravování skrze modlitbu.²¹⁹

²¹⁸ Srov. Michael SCANLAN, *Vnútorné uzdravovanie*, Serafin, Bratislava 1998, s. 65 – 67.

²¹⁹ Srov. Philippe MADRE, *Tajemství Boží lásky a služba uzdravování*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1999, s. 156 – 159.

Pliya uvádí, že při procesu modlitby za uzdravení hraje vůle nemocného, jeho rozhodnutí i negativní volby důležitou roli. Nemocný by měl mít aktivní roli v tom, aby svojí vírou odpověděl na Ježíšovo pozvání.²²⁰

Cantalamesa vysvětluje, že Bůh má dva způsoby, jak uzdravuje a tím i ukazuje svoji moc. První je ten, že buď odejme zlo a druhý je ten, že dá sílu snášet ho novým způsobem ve svobodě s v radosti, když se nemocný sjednotí s Kristem²²¹ a tím pak na vlastním těle doplňuje to, co chybí Kristovu utrpení pro jeho tělo, tedy církve.²²²

Každý, kdo se modlí za uzdravení druhého, by měl vědět, že uzdravuje Ježíš jeho prostřednictvím. Měl by si i umět odpovědět na otázku, proč Ježíš neuzdraví všechny nemocné?, resp. proč se neuzdraví všichni nemocní? Tardif hovoří o tajemství Boží lásky, protože Boží cesty nejsou našimi cestami. Když Bůh uzdravuje, nečiní tak nikdy pod podmínkou a ani v modlitbě za uzdravení by neměly být kladeny podmínky. Je důležité si uvědomit, že když Ježíš zasahuje do života člověka, musí se nutně změnit jeho chování a smýšlení a přijmout uzdravení v takové podobě, v jaké ho chce Bůh darovat. A Bůh uzdravuje skrze tu víru, kterou máme.²²³

Rovněž by se lidé, kteří touto službou slouží nemocnému, neměli ostýchat modlit se sami za sebe, za svá zranění a vnitřní uzdravení. Nakolik budou schopni se Ježíšovu Duchu otevřít ve své víře, natolik budou uzdraveni a natolik budou schopni sloužit svými dary druhým.

²²⁰ Srov. kol. autorů, Jean PLIYA, *Charizmy a uzdravovanie*, in: ... a dal im moc uzdravovat', Lúč, Bratislava 1999, s. 44.

²²¹ Srov. kol. autorů, Raniero CANTALAMESSA, *Moc uzdravenia v Duchu Svätom*, in: ... a dal im moc uzdravovat', Lúč, Bratislava 1999, s. 146.

²²² Srov. Kol 1, 24.

²²³ Srov. kol. autorů, Emiliano TARDIF, *Charisma uzdravování*, in: *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 13–17.

5. PSYCHOTERAPIE A VÍRA

Podle Greischarové je jednou z prvních překážek v psychologické oblasti při modlitbě za uzdravení skutečnost, že se modlitebník snaží nemocnému ulevit v jeho bolesti. Zdůrazňuje, že Kristus se ale bolesti nevyhýbá, ale přijímá ji. Z psychologického hlediska je při modlitbě za jakékoliv uzdravení nutné naslouchání. Dále poukazuje na skutečnost, že existují různé vztahy mezi modlitbou za vnitřní uzdravení a psychologií. Vychází z faktu, že lidé mohou prožít trauma v každé etapě svého života. Výsledkem traumat je bolest, kterou není možné odhodit, ale je nutné s ní pracovat. Nachází vazby mezi minulostí a aktuálním životem člověka, poněvadž se z generace na generaci dědí různé úchytky, zlovyky i neukázněnost tělesná či duševní. Proto je nutné nevidět pouze jednotlivce, ale celou jeho rodinu a tak ji předat Pánu. Greischarová rovněž poukazuje na to, že při procesu uzdravování je potřebné využívat současně představivost, chápání a vůli a tak se vrátit ke každému období života nemocného a prosit, k čemu má směřovat modlitba za uzdravení. Neopomíná fakt, že každý jedinec je vždy součástí nějaké rodiny, kterou dává Bůh, a tak je možné uzdravit tuto rodinu skrze Boží rodinu. O vůli Greischarová hovoří tak, že je dána každému od Boha svobodná vůle, která vede člověka k tomu, aby si zvolil, zda chce být uzdraven či ne. Rovněž se zmiňuje o analýze snů a domnívá se, že je to způsob, kterým k nám hovoří Bůh v podvědomí. A i toto všechno je nutné zahrnout do modlitby, protože každá věc ve snu představuje určitou část člověka, protože sny nesouvisí pouze se situací člověka, kterému se zdá sen, ale také s jeho vnitřním životem a je důležité neopomenout, jak je představován ve snu. Upozorňuje, že práce s lidmi, kteří mají psychické problémy, je náročná, a proto je nutné být otevřený rovněž svým vlastním bolestem a hříchům a svěřit je Božimu uzdravení. Tedy svěřit vše, co chce Bůh změnit v našich životech a být ujištěn, že to stejně tak dělá i pro ty, za které se pomáhá modlitbou. Podtrhuje, že před lidmi, za které se modlí nebo kteří jsou v terapeutickém procesu, není možné hrát dvojí hru. Ze své praxe psychologa doporučuje při modlitbě za vnitřní uzdravení po Ježíšově příkladu v příběhu o Lazarově vzkříšení.²²⁴ rozvázat a nechat odejít.²²⁵

²²⁴ Srov. J 11, 44.

²²⁵ Srov. Michelle GREISCHAROVÁ, *Citové uzdravenie a psychológia*, in ... *a dal im moc uzdravovat'*, Lúč, s. 95 – 105.

Podle Czecha by měla duchovní terapie zohledňovat duchovní stránku lidského organismu, čímž se svým cílem radikálně liší od cíle (cílů) moderních psychotherapeutických směrů a systémů. Vidí duchovní zaměření terapie jako cestu vzhůru. Uznává, že existuje ideál, který nutí člověka transcendovat sama sebe a v tomto přesahu spatřovat smysl svého bytí.²²⁶ „Jakmile člověk přijme cíl, se kterým se ztotožní a který se stane pro jeho život nejvyšší hodnotou, dostává jeho psychický organismus potřebný podnět, který automaticky rozehrává koncentrovanou a cílevědomou hru vnitřních sil, které „samočinně“ odstraňují deficity a dílčí patologické jevy, jejichž odstraňování lidské zranění nutně vyžaduje.“²²⁷ Z toho vyplývá, že duchovní psychoterapie bude mít jiná východiska a bude se snažit provázet člověka za ideálem, který mu byl dán. Hlavním cílem této terapie je nalezení autentického duchovního cíle, vůči kterému jsou všechny psychické abnormality poměřovány. Jinými slovy: jde o to napomoci pacientovi nalézt správný soulad mezi ním a vnějším světem. Czech popisuje dvě základní chyby v duševním životě, které souvisí s patologickým prožíváním času: nostalgii a netrpělivost. První idealizuje minulost, druhá nesprávně chápe budoucnost. Právě idealizace minulosti představuje jisté nebezpečí pro duchovní život člověka, a to tak, že člověk nezná v některých minulých okamžicích svého života jeho smysl a zároveň se hrozí budoucnosti. Zvláště nostalgii označuje jako pokušení duchovního života.²²⁸ Ve vztahu k morálce Czech zdůrazňuje, že ne každá duševní nebo duchovní porucha musí nutně souviset s porušením morálních norem, ale na druhou stranu každé porušení morálních norem má konkrétní negativní důsledky pro duševní i duchovní život.²²⁹ Při vlastní psychoterapii je potom nutné uspořádat hierarchii hodnot tak, aby na vrcholu bylo to, co tvoří střed a cíl duchovního života. Po takovémto seřazení hodnot dochází k nastolení řádu duchovního života, kde se tak správným způsobem integrují emoce, poznání, vůle, motivace a duševní koncentrace.²³⁰ Podle Czecha psychicky zdravý člověk není ten, který nemá žádné problémy, ale ten, který tyto problémy redukuje na osudově nutné a zabývá se především těmi životními úkoly, které nějakým způsobem přesahují vlastní já.²³¹

²²⁶ Srov. Jan CZECH, *Psychoterapie a víra*, Jupos, Ostrava 2003, s. 7.

²²⁷ Tamtéž, s. 7.

²²⁸ Srov. tamtéž, s. 23 – 24.

²²⁹ Srov. tamtéž, s. 30.

²³⁰ Srov. tamtéž, s. 62.

²³¹ Srov. tamtéž, s. 67.

5.1 Transformační krize

Czech hovoří o skutečnosti, kterou nazývá transformační krizí. Jde o proces, ve kterém v životě člověka primárně existuje pohotovost k duševním potížím. Ty, když skutečně nastanou, snaží se člověk odhalit jejich smysl. Ve chvíli, kdy se mu toto nedaří, a tudíž není schopen smysl utrpení najít, negativní situace přetrvává potom natolik, že způsobuje naleptávání jeho duševní hygieny. Člověk tak zjišťuje, že se mění svět kolem něj, on vstupuje jakoby do nového bytí, které je především náročnější. Člověk se tak dostává do situace, kdy si může začít uvědomovat, že se bolestným způsobem mění (je měněn). Je to zkušenost lidského zranění a vztah člověka k Bohu. Tato fáze lidského života má ve svém důsledku pozitivní význam. Křehkost a zranitelnost lidské psychiky svědčí o vnitřní pohotovosti a existenci hlubinných transformačních procesů, které nejsou přístupné psychotherapeutickým zásahům a mají tak zásadní význam pro lidské duchovní zranění. Tyto procesy se odehrávají v největších hlubinách lidského organismu. Jde vlastně o očištné procesy, které restrukturují člověka, formují ho a odstraňují nebo mění jeho sklony a vlastnosti, které nejsou často psychologickými prostředky dosažitelné nebo ovlivnitelné. Je to proto, že tyto hlubinné změny jsou Božím darem pro to, aby člověk vnitřně dorostl a vyzrál.²³² „V případě transformační krize jde tedy o hlubinný proces duševní a duchovní transformace, jehož cílem je zásadní změna celého člověka – jinými slovy: vstup do nového bytí. Tato transformace představuje přetvoření starého člověka, odstranění jeho sklonů, tužeb a návyků, které se usazovaly a sedimentovaly po dlouhá léta a jejichž prostřednictvím se člověk postupně učil zvládat svět nebo se mu bránit.“²³³ Czech dále rozebírá, že i když tento proces probíhá relativně bezpečně pod „transcendentálním dohledem“, představuje přesto určitá rizika. Jedním z nich je skutečnost, že tento stav může skreslit pravdu o světě a základní duchovní strukturu. Člověk, který je vzniklou situací oslaben, vidí svět jinak než obvykle, více nebezpečněji, a snaží se hledat vhodnou obranu. Další skutečností je i umlčení obvyklých transcendentálních jistot a dle tradice křesťanské mystiky tak nastává Boží mlčení. Nebezpečím je, že takovýto zkreslené vnímání světa může člověk považovat za skutečný obraz, který vede k depresivním stavům. Toto období člověk nemůže vlastními silami nijak urychlit a tak může být transformován i dlouhou řadu let. Transformační krize je mimořádně náročný a bolestný

²³² Srov. Jan CZECH, *Psychotherapie a víra*, Jupos, Ostrava 2003, s. 73 – 76.

²³³ Tamtéž, s. 76.

proces odehrávající se v hlubinách lidského duševního i duchovního organismu. Účinná je zde odborná – tedy psychotherapeutická či duchovní pomoc předpokládající správné určení diagnózy. Klíčovou terapeutickou roli v tomto procesu hraje utrpení a bolest. K pravé povaze správně pochopeného utrpení je i správně pochopený smysl zkoušky. Ta je neodmyslitelná od každého duchovního procesu a v určitém smyslu potvrzuje správnost cesty. Její povahou je to, že neohroží cíl poslání, jestliže jí odpovídají ctnosti jako věrnost, důvěra a poslušnost. I přesto, že je zkouška jakkoliv bolestná či obtížná, je užitečná a nepostradatelná pro duchovní život.²³⁴ Vlastní cestu terapie vidí Czech ve třech krocích:

- pacient musí spolu s terapeutem rozumět své situaci a potížím;
- pacient musí spolu s terapeutem vytvořit podmínky pro to, aby byl schopen podniknout kroky k nápravě;
- udržet zisky transformační krize a pokračovat v pravdě dál svojí cestou. Při případném návratu krize jí bude pacient rozumět.

Úspěšnost takového terapeutického postupu je v tom, že člověk je přiveden k náhledu, kterému porozumí, a trpělivosti, která mu umožní přijmout proces zrání, který je nevyhnutelný. Aby byl člověk uzdraven, musí uzrát a úkolem psychotherapie je pomoci tak člověku najít vhodný postoj ke světu. Účinné je, vyjádří-li terapeut solidaritu s údělem pacienta.²³⁵

5.2 Etikoterapie

Zvláštní druh terapie představuje etikoterapie, která se zabývá terapií nemocných vztahů a v nemorálních²³⁶ vztazích k sobě a ke druhým a tak spatřuje příčiny nemoci člověka. Nediagnostikuje nemoci těla, ale příčiny nemoci těla a každý pacient je tak zkoumán ve vztahu jeho duše s okolím. Nemoc těla vidí jako hmotný otisk nemocné duše, která nenalezla cestu k přirozenému mravnímu řádu. Etikoterapeut v terapeutickém vztahu vystupuje pouze jako průvodce, který umožňuje duchovní vhled do tíživé situace nemocného a vede ho tak, aby nemocný sám našel místo, kde se nějakým způsobem odklonil od přirozeného zákona jednoty a lásky k sobě, ke druhým a k Bohu. Klíč ke svým nemocným vztahům má pacient v podobě lásky a tak může být uzdraven fyzicky.

²³⁴ Srov. Jan CZECH, *Psychotherapie a víra*, Jupos, Ostrava 2003, s. 76 – 80.

²³⁵ Srov. tamtéž, s. 81 – 106.

²³⁶ Nemorálním vztahem se zde rozumí vztah, který není v souladu s přirozeným mravním zákonem, a představuje tedy odklon od základních etických principů.

Bude-li milovat druhé, dojde k uzdravení jeho duše. Bude-li milovat Boha, dojde pokoje. Tento náhled by měl nemocného dovést ke změně dosavadního života a k jeho uspořádání. Tak může dojít k uzdravení uvnitř a tím i vymizení vnějších příznaků. Tato terapie je způsobem duchovního růstu a jejím cílem je zdraví ducha, duše i těla, tedy celého člověka. Pacient zde není viděn jako někdo „trpně snášející“, což vyjadřuje i etymologickou stránku tohoto slova, ale etikoterapeut vede pacienta k aktivitě, k činnosti, která povede k uzdravení vztahů nalezením přirozeného mravního zákona. Jde tedy o to, aby byl pacient veden při terapii k vědomému duchovnímu růstu tak, aby se dokázal zbavit toho způsobu života, který ho dovedl k nemoci. Teprve po této změně dochází ke skutečnému uzdravení v duši a tím i k vymizení fyzických příznaků.

Rozdíl mezi psychoterapií a etikoterapií je postaven především na světonázorové orientaci psychoterapeuta. Jestliže je jeho názor materialistický, půjde touto cestou (tzn. že při terapeutickém procesu bude využívat např. psychofarmaka) a nebude v prioritě duše pacienta. Naproti tomu etikoterapie vidí souvislost mezi onemocněním těla a mravním stavem duše. Nejde zde o psychosomatickou medicínu, ale o morální aspekt. Jde tedy o vyjasnění vztahu k sobě samému, k druhým a k Bohu. Tato terapie pracuje s termíny, jakými jsou: láska, pokora, odpuštění a modlitba. Zároveň vymezuje člověka jako bytost fyzicko – duševně – duchovní, čímž rozumí, že duch převažuje ze dvou třetin nad hmotou a duchovní zranění musí být léčena duchovně. Smysl nemoci spatřuje v tom, aby si člověk dokázal uvědomit, že je duchovní bytostí a oněmi dvěma třetinami patří k duchovnímu světu. Jejím cílem je uvedení duše i těla do souladu s duchovními zákony. Spatřuje nedodržování duchovních zákonů jako nemožnost uzdravení celého člověka.²³⁷

²³⁷ Srov. <http://etikoterapie-vz.webpark.cz>, čteno dne 14. srpna 2006.

6. SROVNÁNÍ A PASTORAČNÍ DOPORUČENÍ

Křesťan by měl vždy zaujmout stanovisko k nemoci ze dvou stran: modlit se k Bohu a současně by měl využívat přiměřeným způsobem lékařskou, terapeutickou pomoc. Samostatnost obou oborů vyžaduje přítomnost medicínsko psychologické i pastoračně duchovní pomoci a nejenom nemocný by si měl být vědom psychických, etických a náboženských složek nemoci. Vždyť čím nemoci dál a více zasahují jádro osobnosti, tím také lékaři a terapeuté narážejí na určitou hranici. Zvláště u duševních zranění je terapeut schopen odhalit příčiny nemoci, aniž by mohl poskytnout pomáhající osobní vztah. Pokud člověk tato zranění ukáže při modlitbě, je schopen dojít vnitřní změny. Je legitimní, když modlitebník při modlitbě za vnitřní uzdravení používá psychologické znalosti, stejně jako když terapeut je otevřen směrem k Bohu nebo respektuje pacientovu víru.²³⁸

6.1 Pastorační péče

Pastorační péčí lze rozumět „takové jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, postupujeme k němu z pozice věřících křesťanů, doprovázíme ho v jeho obtížích, nemoci, utrpení či umírání a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní situace včetně smrti, a to na jemu dostupné úrovni víry s perspektivou jejího možného rozvoje.“²³⁹ Víra je zde jmenována jako prostředek k doprovázení člověka v jeho situaci a lze ji právem považovat za nejvyšší hodnotu. Vymezení pojmu „pastorační péče“ blíže nevymezuje okruh osob, kterým je tato péče určena. U katolíků toto doprovázení nabývá rovněž sakramentální rozměr.

6.2 Metody pastorační péče o nemocné

Dle Opatrného je základní pastorační metodou pastorační rozhovor. Za další metody lze rovněž považovat pobyt v duchovně inspirujícím prostředí, exercicie, pout', četbu či

²³⁸ Srov. kol. autorů, Norbert BAUMERT, *Uzdravení a pověření uzdravovat podle Nového zákona*, in: *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 61 – 62.

²³⁹ Aleš OPATRNÝ, *Pastorační péče v méně obvyklých situacích (část I.)*, Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, Praha 2001, s. 4.

postoupení klienta jinému odborníkovi.²⁴⁰ Pastorační rozhovor se v tomto pojetí shoduje s psychoterapeutickým rozhovorem, navíc je obohacen o dimenzi víry. Vezme-li se v úvahu skutečnost, že nemocný, který je různou intenzitou ponořen do své nemoci a je v rozdílné situaci vnímání a prožívání než zdravý jedinec, je vedení pohovoru skutečným pastoračním uměním.

6.3 Pastorační doporučení

6.3.1 Pastorační doporučení k udělování a přijímání některých svátostí

Ve věci udělování svátosti manželství doporučuji, aby v žádném případě nebyla podceňena příprava před jejím přijetím. Při vlastní přípravě k přijetí této svátosti je na vnímavosti kněze a rovněž citlivě vedeném pastoračním rozhovoru, aby pokud je to možné, vyloučil nebo po poradě s odborníky potvrdil psychické důvody nupturienta, pro které by nebyl schopen převzít podstatné manželské povinnosti, aby posoudil, zda má dostatečné užívání rozumu či nemá závažnou poruchu soudnosti co do podstatných práv a povinností manželství.

Ve vztahu k udělování svátosti smíření je nutné rozlišit, zda se jedná o duševní onemocnění či poruchu (obsese, manické a depresivní poruchy, různé afektivní poruchy, klaustrofobie, ...) či momentální stav vnitřního prožívání a jednání člověka (transformační krize apod.). Za důležitou považuji důkladnou přípravu a formaci kandidátů kněžství, kteří budou tuto svátost udělovat a kterým budou nejspíše zpočátku chybět odborné znalosti a zkušenosti. Rovněž je vhodné kněžím zajistit možnost konzultace s odborníkem v této oblasti např. v rámci diecéze nebo jiného církevně správního celku, protože některá onemocnění či poruchy není možné na první pohled rozlišit.

6.3.2 Pobyt v duchovně inspirujícím prostředí

S ohledem na to, co popsáno v této práci, doporučuji vytvoření center pomoci nemocným na diecézní úrovni nebo spíše jde o to vytvořit zázemí pro psychologicky –

²⁴⁰ Srov. Aleš OPATRŇÝ, *Pastorační péče v méně obvyklých situacích (část I.)*, Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, Praha 2001, s. 7 – 12.

spirituální službu nebo jednotku paliativní péče, která bude tvořena týmem složeným z psychologa či psychiatra, terapeuta, kněze, modlitebního společenství a v krajním případě diecézního exorcisty. U osob kvalifikovaných v oboru psychologie a psychiatrie se předpokládá víra a svátostná praxe nebo alespoň víra či v krajním případě respektování víry a případně svátostné praxe nemocného. Tyto osoby budou schopny diagnostikovat nemoc toho, kdo žádá o pomoc, a rovněž budou schopny adekvátně pomoci použitím etických psychoterapeutických metod. Osoby povolane k modlitbě za vnitřní uzdravení a tvořící modlitební tým ať jsou osoby pevné ve víře a konající svátostnou praxi. Těmto osobám ať je poskytována pravidelná vhodná duchovní a pastorační pomoc a formace a základní psychologické znalosti. Vhodná jsou i duchovní cvičení. Tento tým ať se dělí na menší pracovní skupinky, které konají službu modlitbou ve farnostech (vikariátech).

Vytvoření takového centra předpokládá zázemí a podporu ze strany církevní hierarchie po stránce hmotné a duchovní. Hmotnou stránku představuje vhodný objekt (nebo jeho část), jeho vybavení, včetně kaple či jiného podobného sakrálního prostoru, ve kterém je umístěna Nejsvětější svátost oltářní na straně jedné a finančního zabezpečení na straně druhé. Za finanční zajištění považují například finanční spoluúčast pacienta při psychoterapii a rovněž hrazení výkonu terapeuta na základě smlouvy se zdravotní pojišťovnou. Po stránce duchovní je nutné zabezpečit vhodnou a kvalitní duchovní přípravu a formaci pro pracovní tým a rovněž věnovat maximální péči nemocným.

Rovněž vidím jako vhodné, aby se během roku pravidelně konaly bohoslužby za nemocné a při nich vhodným kázáním aby se zdůraznila nutnost a účinnost svátostí smíření, eucharistie a pomazání nemocných. Při té příležitosti aby modlitební tým(y) navštěvoval(y) jednotlivé farnosti (vikariáty) a po těchto bohoslužbách sloužil(y) modlitbou nejen za vnitřní uzdravení. V odůvodněném případě by zde šlo i o nabídku pomoci prostřednictvím centra pomoci nemocným. Příhodným měsícem pro katecheze na toto téma je měsíc únor, který je vyhlášen jako měsíc modliteb za nemocné. Vhodná je i příprava a formace pastoračních pracovníků.

V některých případech nelze psychoterapii nahradit svátostí, stejně tak jako svátost nelze nahradit psychoterapií, protože svátost má duchovní a psychoterapie duševní rozměr. Psychoterapie navíc nenabízí spásu. Přijetí svátostí předpokládá přijetí víry, a proto je spojena s evangelizací nebo reevangelizací. Po stránce pastorační je důležité, aby modlitba

za uzdravení byla u jednotlivců i ve skupinách a farních obcích začleněna do hlásání evangelia a nestala se nikdy samoučelnou.²⁴¹ Citlivá je otázka týkající se osob stížených církevními tresty, kterým nemohou být svátosti uděleny, a proto je v jejich nemoci místo zvláště pro psychoterapii a pro modlitbu za uzdravení s vyloučením svátostné praxe. Tyto osoby budou ochuzeny o léčivou sílu svátosti eucharistie, smíření i pomazání nemocných. A právě při modlitbě za uzdravení ze nutné vyjít u těchto osob ze svátosti křtu jako nesmazatelného znamení a povzbuzením ve víře.

U některých těžších onemocnění či poruch je nejprve vhodné diagnostikovat onemocnění a zvážit, zda by nemocnému měla být poskytnuta psychiatrická péče či v krajním a odůvodněném případě udělen exorcismus.

Při terapeutické práci hrozí nebezpečí, že se nemocný může fixovat na terapeuta, je-li terapie individuální. Naproti tomu při modlitbě za vnitřní uzdravení, která probíhá v týmu je toto riziko sníženo. Navíc tato modlitba by měla být uskutečňována vždy v týmu kvůli lepšímu rozlišování a rozmanitosti charismat. Tato služba by měla být rovněž „kvalifikovaná“, aby bylo možné rozlišit, co pochází od Boha a co od lidí.

6.3.3 Další pastorační doporučení

Doporučuji, aby ve spolupráci s odborníky v oboru psychiatrie a psychologie byla vypracována základní příručka pro kněze a pastorační pracovníky s výčtem základních psychických poruch a onemocnění, se kterými se mohou v pastorační práci setkat. Z popsaných příznaků či příčin onemocnění s popisem praktických situací či kauz pak aby byla vyvozena konkrétní doporučení pro svátostnou či pastorační praxi. Příručka ať obsahuje rovněž kontakty na odborníky v rámci diecéze (či jiného církevně správního celku) a ať je dle možností pravidelně aktualizována. Tuto příručku lze rovněž využít či vhodně upravit pro další pracovníky jako například pracovníky charit, církevního školství, katechetických středisek, center pro rodinu apod., případně využít jako studijní materiál pro posluchače teologických fakult či frekventantů katechetických kurzů.

²⁴¹ Srov. Norbert BAUMERT, *Uzdravení a pověření uzdravovat podle Nového zákona*, in *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 56.

Dále doporučuji na webových stránkách jednotlivých diecézí a rovněž nejnavštěvovanějších serverů v oblasti víry zřídit odkaz na odborníky v oboru psychologie, psychiatrie a psychoterapie v rámci diecéze či jiného církevně správního celku, včetně jejich specializace (pokud ji mají), kontaktů a jiných bližších základních informací. V rámci diecéze ať je ustanovena osoba, která bude tyto odborníky nejenom vyhledávat, ale zvláště pečovat o jejich formaci a zázemí k vykonávání jejich odborné pomoci. Rovněž doporučuji zřízení internetové poradny, ve které bude možné elektronicky konzultovat problém s odborníkem v oboru psychiatrie, psychologie, psychoterapie a teologie. Za důležité považuji rovněž i publikování těchto informací v periodikách určených pro křesťanskou veřejnost.

Otázkou zůstává finanční odměna těchto odborníků. Jsou to lidé s odbornou kvalifikací a jejich práce by měla být spravedlivě ohodnocena i po finanční stránce. Naproti tomu modlitba za vnitřní uzdravení není zpoplatněna a nepředpokládají se tak vysoce kvalifikované znalosti jako jmenovaných specialistů. Bylo by vhodné, aby v rámci diecéze nebo církevně správního celku byla stanovena osoba s ekonomickým vzděláním či odborník, který by dokázal zajistit finanční prostředky na zajištění nejenom odměn specialistů poskytující požadovanou péči, ale také i dalších požadavků např. na technické zázemí, pomůcky apod.

Rovněž doporučuji pravidelné rozhlasové relace specializované na tuto problematiku. Tyto pořady mohou být zaměřeny na určité téma např. formou besedy s odborníky, mohou sledovat názory křesťanské veřejnosti, odpovídat na jejich dotazy apod.

Závěrem bych chtěla doporučit, aby nebyla podceňována péče o osoby doprovázející i osoby, v jejichž rodinách se nemocní nacházejí. Jejich péče o nemocné vyžaduje jisté úsilí a ony samy potřebují „vody, kde si mohou odpočinout a občerstvit duši.“²⁴²

²⁴² Srov. Ž 24, 2 – 3.

7. ZÁVĚR

Záměrem této práce bylo charakterizovat základy psychoterapie, s ohledem na postoje Magistera posoudit její využití v pastoraci, popsat obsah a problematiku modlitby za vnitřní uzdravení a srovnáním dojít k pastoračním doporučením.

Psychoterapie jako vědecká disciplína, která se zabývá prevencí, léčbou a rehabilitací duševní složky člověka, je oborem, který má svým zaměřením blízko k teologickým disciplínám a rovněž i vztah k pastoraci. Je nutné vzít v úvahu, že terapeutická činnost je jednou ze základních pastoračních činností, protože v nemoci, v bolesti a v utrpení je člověk zvláštním způsobem blíže Bohu a v této situaci se otevírá prostor pro pastorační činnosti. Správně vedená psychoterapie, která zohledňuje duševní rozměr člověka, se tak může stát za jistých podmínek pastoračním prostředkem, protože je-li vedena v duchu přirozeného mravního zákona, otevírá možnosti pozitivní změny života nazírání na něj. Každá nemoc, ať nemoc duše či těla, otevírá prostor pro setkání s Bohem a „podle plánu Boží prozřetelnosti má člověk odhodlaně bojovat s každou nemocí a také se pečlivě starat o dobré zdraví, aby mohl v lidské společnosti a v církvi plnit své poslání. Vždy tak má být ochoten doplňovat, co zbývá v Kristově utrpení pro spásu světa a očekávat osvobození celého tvorstva ke slávě Božích dětí.“²⁴³

„Sláva Boží se neprojevuje pouze fyzickými uzdraveními. Jsou lidé, kteří prosili o uzdravení těla, avšak dostali mnohem více. Prožili tak úžasnou duchovní proměnu, že by ji za nic na světě nevyměnili za pevné zdraví. Našli tu vzácnou perlu, o níž se píše v evangeliu. Někdy se říká, že nejdůležitější je vnitřní uzdravení. Nechme ovšem nemocné prosit Pána za fyzické uzdravení: skrze ně se jim často dostane uzdravení duchovního...“²⁴⁴ Modlitby za uzdravení jsou výzvou pro všechny křesťany a tato činnost církve nikdy neskončí. Jde o to, aby ten, kdo tuto službu potřebuje, se měl vždy kam a na koho obrátit a aby společenství, která slouží touto pomocí, odborníci či pastorační pracovníci nezůstávali v anonymitě.

²⁴³ *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, Sekretariát České liturgické komise, Praha 1974, s. 15.

²⁴⁴ kol. autorů, Emiliano TARDIF, *Charisma uzdravování*, in: *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 20.

Náš trh je nasyčen širokou nabídkou různých potravinových produktů přes různé nabídky tělesných tréninků, přes osvobozující meditace a je natolik rozrostlý, že často může vést k veliké dezorientaci než k podpoře dobrého vnitřního zdraví. Zdraví obecně se v tomto smyslu nestává pouze kultem, ale také náhražkou náboženství a právě za silnou touhou být zdravý, je ukryt především strach z ohrožení života. Člověk by se rád vyhnul při své cestě za zdravím a uzdravením cestě psychoterapie a možná i modlitbě za vnitřní uzdravení. Vezme-li se v úvahu, že existuje mnoho druhů vnitřních zranění a psychických onemocnění, které na začátku není vždy možné přesně poznat a odhalit, existují předpoklady v základním postoji nemocného – zaprvé musí se chtít uzdravit a za druhé měl by vnést do tohoto procesu co nejméně předsudků, jakým způsobem se to uskuteční. Nemocný by měl být otevřený pro působení Boží milosti. Důležité je, aby člověk, který očekává uzdravení, byl, pokud je toho za dané situace schopen, ochoten k tomu něčím přispět. Není to jednorázové rozhodnutí, ale jedná se o proces, který může trvat a který se může učit celý život.

Působit jakýmkoli způsobem v pastorači vyžaduje zralost vlastního duchovního života, ale rovněž i znalost (pomocných) oborů, jako jsou psychologie, medicína apod. Poznatky těchto oborů vidím jako důležité pro pastorační činnost v tom, že umožňují doprovázejícímu snáze se orientovat v problematice. Člověk působící v pastorači a setkávající se s různými typy nemocí ať těla či ducha, má svým způsobem účast na utrpení konkrétních lidí a tato účast na utrpení bližních a otevření k pomoci je znamením zralé víry a křesťanského života, který je schopen nést ovoce. Znalosti z oboru psychologie a psychoterapie vidím jako důležitou pomoc při pastoračním působení, skrze kterou lze blíže poznat a klasifikovat situaci nemocného (i toho, kdo o něj pečuje) a tím se v ní lépe orientovat a tak se lépe otevřít pro pomoc čistě lidskou, ale i rovněž umění hledat a najít odbornou pomoc. Jako velmi důležitou vidím na straně jedné přípravu osob, které v této oblasti budou působit, stejně tak formaci a péči o osoby, které ji již vykonávají, a na straně druhé podporu a zázemí ze strany církevní hierarchie. Modlitba za vnitřní uzdravení je v procesu uzdravování důležitá, protože úkolem církve není uzdravovat všechny nemocné, ale dovést je k Bohu a ukázat cestu ke spáse. Doprovázející by tak měl mít na paměti dvě důležité dimenze, kterými jsou hodnota utrpení pro záchranu duší a hodnota uzdravení jako projevu Boží lásky. V Boží moci je utrpení člověka proměnit a dát mu hodnotu pro věčnost.

Na základě získaných poznatků a srovnání hodnotím psychoterapii i modlitbu za vnitřní uzdravení jako důležité formy pomoci člověku a z tohoto důvodu je vidím jako důležité cesty v pastoraci. Jejich předmětem zájmu je především vnitřní svět člověka a ačkoliv obě cesty používají jiné metody, je v léčebném procesu člověka jejich nezastupitelnost a součinnost nutná. Z toho vyplývají pastorační doporučení, která považuji za důležitá a která jsou popsána v závěru této práce. Podle mého názoru je nutné, aby se informace o pomoci jak cestou psychoterapie, tak modlitbou za vnitřní uzdravení dostaly do povědomí křesťanské veřejnosti a aby každý člověk mohl bez předsudků tuto pomoc vyhledat a tak plněji žít svůj život z víry.

8. SEZNAM ZKRATEK

AA	Apostolicam actuositatem
AP	Arcibiskupství pražské
ChD	Christus Dominus
CIC	Kodex iuris canonici
GS	Gaudium et spes
KKC	Katechismus katolické církve
LG	Lumen Gentium
PO	Presbyterorum ordinis
SsC	Sacrosanctum konsilium
SD	Salvifici doloris

9. RESUMÉ

The name of my diploma thesis is „A help to man by the way of the psychotherapy and by the way of the prayer for inside recovery.“ I write here about main methods of these ways and people which do this work or service.

At the first part of my thesis I write about psychotherapy and about its aims to people. I describe activities of the psychotherapist, principles of the interview between him and client and relationships during therapy.

At the second part I write about illness and recovery by the view of the theology and Bible and about their sense in mystery of the salvation. At the same part I show some opinions of the church to this topic.

At the third part is described inside recovery and kinds how people or praying groups pray for recovery. It is important to know the sense of human suffering and if it is possible to participate on sacramental life.

In the end I describe relationship between the psychotherapy and the faith and I show some pastoral recommendations. The concrete help to man by the both ways is very important and it is important to use them without prejudices too.

Key words:

Psychotherapy, psychotherapist, illness and recovery, inside recovery, prayer for inside recovery.

10. PRAMENY A POUŽITÁ LITERATURA

Prameny:

- BAALING, Adalbert Ludwig, *Léčivá síla modlitby*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80 – 7192 – 162 - 9
- Bible*, Praha: Česká biblická společnost, 1985. ISBN 80 – 7113 – 009 -5
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha: Zvon, České katolické nakladatelství, 1995. ISBN 80 – 7113 – 089 - 3
- Katechismus katolické církve*, Praha: Zvon, České katolické nakladatelství, 1995. ISBN 80 – 71113 – 132 - 6
- Kodex kanonického práva*, Praha: Zvon, České katolické nakladatelství, 1994. ISBN 80 – 7113 – 082 - 6
- KRATOCHVÍL, Stanislav, *Psychoterapie, směry, metody, výzkum*, Praha: Avicenum, 1987.
- KRATOCHVÍL, Stanislav, *Základy psychoterapie*, Praha: Portál, 2002. ISBN 80 – 7178 – 657 - 8
- MARSCH, Michael, *Uzdravení skrze víru*, Praha: Portál, 1995. ISBN 80 – 7178 – 062 - 6

Použitá literatura:

- BRUCHOVÁ, Hilde, *Základy psychoterapie*, Praha: Triton, 1997. ISBN 80 – 85875 – 45 – 4
- CHRISTENSON, Larry, *Služba uzdravování nemocných v církvi*, Havlíčkův Brod: Ichthys, 1991. ISBN 80 – 85397 – 00 - 5
- CZECH, Jan, *Psychoterapie a víra*, Ostrava: JUPOS, 2003. ISBN 80 – 85832 – 55 - 0
- HELUS, Zdeněk, *Psychologie*, Praha: Fortuna, 2003. ISBN 80 – 7168 – 876 - 2
- JAN PAVEL II., Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni nemocných 11. února 2004, Praha: Česká biskupská konference, 2004.
- JAN PAVEL II., *Salvifici doloris*, apoštolský list o křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. února 1984, Praha: Zvon, České katolické nakladatelství, 1995. ISBN 80 – 7113 – 151 – 2

- kolektiv autorů, ... *a dal im moc uzdravovat*, Bratislava: Lúč, 1999. ISBN 80 – 7114 – 286
- 7
- kolektiv autorů, *Na nemocné budou vkládat ruce ...*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80 – 7192 – 128 - 9
- kolektiv autorů, *Nový biblický slovník*, Praha: Návrat domů, 1996. ISBN 80 – 85495 – 65 –
1
- kolektiv autorů, *Slovník biblické teologie*, Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991.
- MADRE, Philippe, *Tajemství Boží lásky a služba uzdravování*, Kostelní Vydří:
Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80 – 7192 – 390 - 7
- MARSCH, Michael, *Uzdravování skrze svátosti*, Praha: Portál, 1992. ISBN 80 – 85282 –
34 - 8
- McMANUS, Jim, *Uzdravující síla svátostí modlitby*, Praha: Pastorační středisko, 1995.
- Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné, Praha: Sekretariát České liturgické komise, Praha 1974.
- OPATRŇÝ, Aleš, *Pastorační péče v méně obvyklých situacích (část I a II)*, Praha:
Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, Praha 2001.
- PAVEL VI., *Sacram Unctionem infirmorum*, apoštolská konstituce o svátosti pomazání nemocných, in: *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, Praha: Sekretariát České liturgické komise, 1974.
- SCANLAN, Michael, *Vnitorné uzdravovanie*, Bratislava, Serafin, 1998.
ISBN 80 - 5300 – 95 -3
- VELLA, Elias, *Ježíš – lékař duše i těla*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80 – 7192 – 851 - 8
- VYMĚTAL, Jan a kol., *Obecná psychoterapie*, Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80 –
247 – 0723 - 3

Internetové odkazy:

webová stránka <http://etikoterapie-vz.webpark.cz> (čteno dne 14. srpna 2006)

webová stránka www.viap.cz (čteno dne 14. srpna 2006)

11. OBSAH

1. ÚVOD	3
2. PSYCHOLOGIE A PSYCHOTERAPIE	5
2.1 Psychologie	5
2.2 Psychoterapie	7
2.2.1 Psychoterapie jako obor a činnost	7
2.2.2 Druhy psychoterapie	9
2.2.3 Cíle psychoterapie.....	11
2.2.4 Formy psychoterapie.....	13
2.2.4.1 Formy psychoterapie z hlediska prostředí	13
2.2.4.2 Formy psychoterapie z hlediska jejího objektu.....	13
2.2.5 Prostředky psychoterapie	14
2.2.6 Metody psychoterapie	15
2.2.6.1 Racionální psychoterapie.....	15
2.2.6.2 Sugestivní a hypnotická psychoterapie	15
2.2.6.3 Empatická a abreaktivní psychoterapie	16
2.2.6.4 Tréninková psychoterapie.....	16
2.2.6.5 Psychoanalytická psychoterapie.....	17
2.2.6.6 Interpersonální psychoterapie	17
2.3 Psychoterapeut	18
2.3.1 Psychoterapeutický rozhovor	19
2.3.2 Psychoterapeutický vztah.....	21
3. NEMOC A UZDRAVENÍ	22
3.1 Lidská nemoc a její význam v tajemství spásy	22
3.2 Nemoc a uzdravení	22
3.2.1 Nemoc a uzdravení ve Starém zákoně	25
3.2.2 Nemoc a uzdravení v Novém zákoně	26
3.2.3 Nemoc a uzdravení z pohledu Magisteria	29
3.2.3.1 Katechismus katolické církve a jeho pohled na nemoc a uzdravení	29
3.2.3.2 Kodex kanonického práva a jeho pohled na nemoc a uzdravení	30
3.2.3.3 Druhý vatikánský koncil a jeho pohled na nemoc a uzdravení	31

3.2.3.4 Nemoc a uzdravení u pohledu apoštolské konstituce Sacram Unctionem infirmorum 32

4. MODLITBA ZA VNITŘNÍ UZDRAVENÍ.....	33
4.1 Vnitřní uzdravování a uzdravení	33
4.1.1 Vnitřní uzdravování jako služba	36
4.1.2 Modlitba za vnitřní uzdravení a milost uzdravení	39
4.2 Utrpení.....	41
4.3 Modlitba za vnitřní uzdravení.....	43
4.3.1 Uzdravení a některé svátosti.....	44
4.3.2 Uzdravení skrze svátost křtu	45
4.3.3 Uzdravení skrze svátost eucharistie.....	45
4.3.4 Uzdravení skrze svátost smíření	46
4.3.5 Uzdravení skrze svátost pomazání nemocných.....	47
4.4 Modlitebník.....	48
4.4.1 Základní struktura modlitby za vnitřní uzdravení	51
4.4.2 Proces uzdravování	53
5. Psychoterapie a víra.....	57
5.1 Transformační krize	59
5.2 Etikoterapie.....	60
6. SROVNÁNÍ A PASTORAČNÍ DOPORUČENÍ	62
6.1 Pastorační péče.....	62
6.2 Metody pastorační péče o nemocné.....	62
6.3 Pastorační doporučení	63
6.3.1 Pastorační doporučení k udělování a přijímání některých svátostí	63
6.3.2 Pobyt v duchovně inspirujícím prostředí	63
6.3.3 Další pastorační doporučení	65
7. ZÁVĚR.....	67
8. SEZNAM ZKRATEK.....	70
9. RESUMÉ.....	71
10. PRAMENY A POUŽITÁ LITERATURA.....	72
11. OBSAH.....	74